

Filolog

Yüksək mədəniyyətə malik olan xalq həmişə irəli gedəcək, həmişə yaşayacaq, həmişə inkişaf edəcəkdir.

Heydər Əliyev
Ümummilli lider

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

Müstəqil qəzet, №1(9) fevral 2022

Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Mətbu nəşrlərin
reyestrinə daxil edilmə nömrəsi №4285

www.filologiya.az <http://www.filologiya.az>,
filologiya@gmail.com <mailto:filologiya@gmail.com>,
www.facebook.com/filologiyaqazet
<http://www.facebook.com/filologiyaqazet>

“Hər bir xalqın özünəməxsusluğunu müəyyən edən başlıca ünsürlərdən biri onun dilidir. Biz fəxr edirik ki, müstəqil Azərbaycan respublikasının dövlət dili olan Azərbaycan dili son bir əsrlik dövr ərzində böyük inkişaf yolu keçərək lüğət tərkibini zənginləşdirmiş, qrammatik quruluşunu cilalamış və dünya dilləri içərisində öz layiqli yerini tutmuşdur.”

Heydər ƏLİYEV

İNAM İŞİĞINDA ƏNƏNƏLƏRƏ QAYIDIŞ: ŞİFAHİ İMTAHANLAR

Adil Bəliyev,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
İmtahan komissiyasının üzvü
Səh. 2

Ülviyyə
HACIYEVA,
filologiya üzrə
fəlsəfə doktoru,
dosent

Səh. 2

İNAM VƏ ETİBAR OLANDA

Fəxrəddin Yusifov,
Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Fakültə imtahan
komissiyasının üzvü
Səh. 3

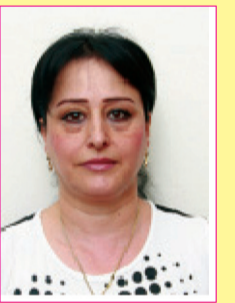

HEYDƏR ƏLİYEVİN AZƏRBAYCANÇILIQ MƏFKURƏSİNDƏ DİL MƏSƏLƏLƏRİ

Nazilə Abdullazadə,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Səh. 3

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ДЕНЬ РОДНОГО ЯЗЫКА В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Nurlana Kazımova
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Səh. 4

MÜBTƏDA VƏ VERGÜL, YAXUD DA İŞ GÖRƏNİN XƏTRİNƏ

İlkin Əsgər
Səh.4

LE FRANÇAIS À TRAVERS LE MONDE

Nigar Mirzəyeva,
müəllim
Səh.5

FİLOLOGİYA FAKÜLTƏSİNDƏ İMTAHAN PROSESİ

Səh.5

DİL – İNSAN HƏYATININ AYRILMAZ ÜNSÜRÜ

Səh.6

İMTAHAN

İMTAHANA HAZIRLIQ PROSESİNDƏ YANLIŞ PSIXOLOJİ YANAŞMALAR

Səh. 7

“Əsrlər boyu bizi xalq kimi, millət kimi qoruyub saxlayan bizim ana dilimizdir. Azərbaycan dilidir. Azərbaycan dilinin qorunması hamımızın vəzifəsidir.”

İlham Əliyev

Every year on February 21st, International Mother Language Day draw awareness for linguistic and cultural diversity. It's also a day to promote multilingualism.

This day aims to support quality education, unity, diversity, and international understanding. Language is the most effective way that humans communicate. It serves as a powerful instrument in the preservation and development of cultures and ethnicities.

International Mother Language Day was established in 1999 by UNESCO. It is observed annually on February 21. It serves as a commemoration for the group of university students who were killed by

the Pakistani Police in Bangladesh for using their mother language.

A mother language is the first language that someone speaks. A person's mother language helps to define a person's identity. Some think of their mother language as a thing of great beauty. This is especially true if they live in an area where their mother language is not spoken. For them, their mother language is a way to stay connected to their homeland and their culture. Unfortunately, a mother language disappears every two weeks. When this happens, an entire cultural heritage disappears along with it.

Out of the 6,000 languages in the world, 43 percent of them are endangered. These endangered languages will become extinct in the future. Languages become endangered for several reasons. Some languages simply get replaced by ones more widely spoken. Other languages aren't being learned by new generations of children. There are dozens of languages today that have only one native speaker still living. When that person dies, their language will also die.

Globally 40 per cent of the population does not have access to an education in a language they speak or understand. Nevertheless, progress is being made in mother tongue-based multilingual education with growing understanding of its importance, particularly in early schooling, and more commitment to its development in public life.

In International Mother Language Day the following events are preferred to be done:

- 1) Read articles about native language, its acquisition and critical period.
- 2) Host a language party. Invite friends from all over the world and play games requiring each one of you to teach a few basic words in your language and the others to make use of them.
- 3) Make a financial donation or volunteer at an organization that aims to preserve endangered languages in the world. These organizations work with communities whose languages are at risk of extinction and promote the use of the language in education and communal life.

4) Gather with friends and family to assess your local education system. Does it provide adequate language instruction and second language instruction? Second language acquisition has been linked with critical thinking, creativity and flexibility of the mind.

5) Generate awareness for International Mother Language Day by using social media.

Ülviyyə HACIYEVA,
filologiya
üzrə fəlsəfə
doktoru, dosent

İNAM İŞİĞINDA ƏNƏNƏLƏRƏ QAYIDIŞ: ŞİFAHİ İMTAHANLAR

*Hər kiçik sualda neçə sual var.
Sual yüksəlişdir, sual bilikdir.
Həmişə sual ver, həmişə axtar,
Ən böyük dahilik tələbəlikdir.*

Bəxtiyar Vahabzadə

Müxtəlif illərdə olduğu kimi bu il də müəllim, fakültə imtahan komissiyasının üzvü, müəyyən dərəcədə də bir valideyn kimi qış imtahan sessiyasını, tələbə həyatının maraqlı, həyəcanlı, məsuliyyətli anlarını yaxından izləmək şansı qazandıq.

Təbii ki, imtahan psixoloji faktor, bilik yarışması, dəyərləndirmə məqamı kimi bizə tələbəlik illərindən, müəllim kimi imtahan götürdüyümüz zamanlardan yad olmayan prosesdir və bu prosesin iştirakçıları (müəllim, tələbə, yardımçı heyət, nəzarətçi və s.) əsas keyfiyyətləri, xarakterləri ilə əksəriyyətimizə çox tanışdır.

Onu da yaxşı bilir ki, öyrənci bu prosesdə yaxşı qiymət almaq şansı verən bütün vasitələrdən istifadə etməyə, öyrədən isə bu şansı öz bilik səviyyəsinə, xarakterinə, təlimə, tələbəyə yanaşma prinsiplərinə görə qiymətləndirməyə çalışır. Bütün məcburi gedişlərdən sonra prosesin yekunu olaraq müəllim öyrətdiklərinin, tələbə öyrəndiklərinin bəhrəsini görmək istəyir.

Yekun nəticənin obyektiv, ədalətli, münaqişəsiz olması üçün imtahana qədərki bütün mərhələlər (dərs, məsləhət saatları, imtahanın təşkilatçıları və s.) tərəflərin hüquq və vəzifələrinə müvafiq tənzimlənməlidir.

Son 30 ildə subyektiv və obyektiv amillər nəzərə alınmaqla tələbənin biliyini qiymətləndirmək üçün müxtəlif üsul və vasitələrdən, rəngbərəng nəzarət mexanizmlərindən istifadə olunmuşdur. Bəzən kimlərsə şəxsi marağı imtahanların obyektivliyinə kölgə salmış, bəzən tələbənin hüquq müəllimin, müəllimin hüquq tələbənin hüququnu üstələmiş, bərabər-hüquqlu imtahan şəraiti yaradılmamışdır.

Test formatında aparılan imtahanlar gələcəyin müəlliminə şifahi və yazılı nitqini təkmilləşdirməyə, yaradıcı təfəkkürü inkişaf etdirməyə əsaslı mane olmuş, tam yazılı formatda və dərsi aparın müəllimin qiymətləndirmədəki iştirakını məhdudlaşdıran imtahanlar isə yeni gerçəkliklər, yeni pedaqoji-psixoloji durum ortaya qoymuşdur. Ümumillikdə müəllim-tələbə

arasındaki inam, etibar zədələnmiş, kənar söz-söhbətlər müəllim adını daşımaqdan şərəf duyanların da nüfuzuna ictimai xələl gətirə bilmişdir.

Heç kim inkar edə bilməz ki, tədris ocaqlarının əsas subyektivi tələbədir və bütün təlim fəaliyyəti də onları gələcəyə hazırlamaq, cəmiyyətin intellektual üzvünə çevirmək istiqamətində qurulur. Professor-müəllim heyəti, köməkçi heyət, nəzarət edən rəhbər orqanlar, müasir təlimin dili ilə desək, fasilatör (bələdçi) rolunda çıxış edir. Bu isə o demək deyildir ki, münaqişə komissiyaları, apellyasiya ilə məşğul olanlar işini “tələbə həmişə haqlıdır” tendensiyası üzərində qursun. Təhsil prosesinin əsas istiqamətlərindən biri də tərbiyə üzrə işin düzgün təşkilidir. Qazanılan biliklər tələbənin mənəvi dünyasını da zənginləşdirməli, əxlaqi dəyərləri, etik normaları kamilləşdirməlidir. Yeri gəlmişkən, münaqişə komissiyası üzvlərinə, apellyasiya qurumlarına belə bir sual ünvanlayırıq: “İndiyə qədər ona artıq bal yazıldığına görə apellyasiya verən tələbəmiz olubmu?” Biz olduğuna inanmaq istərdik!

Yazının əvvəlində böyük şairimiz B. Vahabzadənin misralarını epigraf kimi verməkdə, təhlillər aparmaqda ana məqsədimiz diqqəti 2021/2022-ci tədris ilinin payız imtahan sessiyasına yönəltmək, imtahanların keçirilmə səviyyəsi, keyfiyyəti, obyektiv olub-olmaması ilə bağlı təəssürlər yaratmaqdır.

İlk öncə bildirik ki, dəyərli dekanımız, professor M. Hüseynovanın təşəbbüsü və hörmətli rektorumuz professor C. Cəfərovun dəstəyi ilə filologiya fakültəsində, o cümlədən fakültə əməkdaşlarının dərs de-

diyi bütün fakültələrdə (magistratura və doktorantura şöbəsi daxil) imtahanların şifahi aparılmasına qərar verildi. Həmin imtahanların məsuliyyəti də bir başa fənni tədris edən müəllimin və müvafiq kafedranın təyin etdiyi assistentin üzərinə qoyuldu.

Artıq universitet və fakültə rəhbərliyinin birbaşa nəzarəti altında olan bu imtahanlar yekunlaşmış, prosesin gedişindəki müsbət, mənfi tərəflər də aydınlaşmaq üzrədir.

Bizdə olan məlumata görə, bütün kurslar və ixtisaslar üzrə 996 tələbə ümumilikdə 218 imtahan vermiş (buraya digər fakültələrdə və magistratura şöbəsində olan rəqəmlər daxil deyil), yekun olaraq 78 tələbə imtahanları qeyri-kafi qiymətlə başa vurmuşdur ki, onlar da hazırda şifahi yolla kəsr imtahanı verməkdədirlər.

Öz qruplarımızda olan imtahanlarımız, komissiya üzvü kimi müşahidələrimiz, imtahanqabağı və imtahansonrası aparılan rəy sorğuları bu ilki şifahi imtahanlarla bağlı aşağıdakı məsələləri qeyd etməyə imkan verir:

1. İmtahanların şifahi keçirilməsi ilə bağlı fakültə Elmi Şurasının çıxardığı qərar professor-müəllim heyətinin, yardımçı, nəzərətedici qurumların potensialını tam nəzərə almaqla qəbul edilmiş və imtahanqabağı, imtahan prosesi, yekun situasiya pedaqoji-psixoloji, hüquqi cəhətdən düzgün dəyərləndirilib;

2. Şifahi imtahanların keçirilməsi ilə bağlı yazılı və şifahi tövsiyələr, müəllimlərlə aparılan izahat işləri, tələbələrə şifahi imtahana hazırlığını təmin edəcək ilkin psixoloji dəstək, pandemiya şərtlərinə uyğun hazırlıqlar, imtahan cədvəllərinin düzgün tərtibi, imtahan keçiriləcək otaqlarda yaradılan maddi-texniki şərait, nəhayət, fakültə imtahan komissiyasının yaradılması imtahana hazırlığın çox ciddi səviyyədə aparıldığını göstərdi;

3. İmtahanın gedişini tənzimləyən məsələlər (növbətçilik, tyutorların fəaliyyət mexanizmləri, dekan, kafedra müdiri və komissiya üzvlərinin imtahana müdaxiləsiz nəzarəti, situtiv hallarda tibb məntəqəsi ilə koordinasiya və s.) göstərdi ki, imtahan prosesinin gedişi imtahana məsul şəxslərin tam nəzarəti altındadır və məsuliyyət bölgüsü aparılıb;

4. İmtahanların gedişi prosesində universitetin rektoru, professor C. Cəfərovun başçılığı ilə rəhbər işçilərin imtahanlara diqqət göstərməsi, tələbələrə şifahi cavablarını dinləmələr, yerində verilən tövsiyələr şifahi imtahanlara maraqla yanaşı, “İnan, nəzarəti də unutma!” prinsipinə sadıqlığı nümayiş etdirdi;

5. Bəzi neqativ halları (imtahana ayrılan vaxtdan düzgün istifadə etməyən müəllimlərin olması, qiymətləndirmələrdə subyektiv amillərə yol verilməsi, şifahi cavabları qiymətləndirmə meyarlarının tam dəqiq formalaşmaması və s.) nəzərə almasaq, ümumilikdə imtahanlar tələbə və müəllim heyətini qənaətləndirəcək səviyyədə idi və gələcəkdə bu ənənənin digər fakültələrdə də tətbiq olunması ümumi işin xeyrinə olar, ADPU-nun cəmiyyət arasındakı nüfuzunu daha da gücləndirər.

Yekun olaraq gələcək imtahanlarda daha uğurlu nəticələrə nail olmaq üçün tələbələrə bəzi tövsiyələri də verməyi lazım bilirlik:

a) hər şeyi imtahan mərhələsinə saxlamayın, dərs prosesindən (mühazirə, seminar), kurs, yoxlama və sərbəst işlərdən düzgün yararlanın;

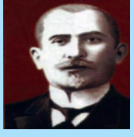
b) mühazirə və seminarlarda tövsiyə edilən ədəbiyyat materiallarını tezisi kimi qeyd edin ki, imtahan dövrü həmin ədəbiyyatı təkrar axtarmaqla zaman itkisinə yol verməyəsiz;

c) imtahanqabağı gecəni yaxşı yatın ki, yuxudakı beyin oxuduqlarınızı təkrarlamaya və “azad” yaddaşa yazmağa imkan tapsın;

d) imtahana hazırlıq günləri qaynadılmış yumurta, yulaf otu, zərdəçal, nanə, balıq yağı, şokolad və s. kimi qidalan qəbul edin. Daha uğurlu nəticələr əldə etmək istəyirsinizsə, gün ərzində 30-35 dəqiqəlik marafonla, beyni sakitləşdirən, ruha qida verən musiqi dinləməklə və “İmtahan mənim üçün bayram kimidir” devizi ilə motivasiya olunun.

Adil Balyev,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru,
İmtahan komissiyasının üzvü

“Ananın südü bədənin mayəsi olduğu kimi, ananın dili də ruhun qidasıdır, hər kəs öz anasını və Vətəni sevdiyi kimi, ana dilini də sevir.”

Firudin bəy Köçərli

İNAM VƏ ETİBAR OLANDA

Filologiya fakültəsi ənənələrə sadıqlığı, milli-mənəvi dəyərlərin qorunması istiqamətində atdığı addımlarla fərqlənməkdə, öncüllüyü, modernləşməyə, innovativliyə, təşəbbüskarlıq və liderlik keyfiyyətlərinə meyilliliyi ilə seçilənlərdən biri kimi olmaqdadır. Son illərin təcrübəsi, keçilən yolun elmi-nəzəri, pedaqoji-psixoloji təhlili onu deməyə əsas verir ki, qəlbində dövlətinə, dövlətçiliyinə, sənətinə və auditoriyasına böyük məhəbbəti olan layiqli kadr fakültəyə, universitetə rəhbərliyə gətiriləndə hər şey öz yerini və yerini tapır.

Bu baxımdan fakültəmizdə aparılan böyük islahatlar işində imtahan sessiyasının təşkili və keçirilməsi ilə bağlı fakültə rəhbərliyinin təşəbbüslərini və yaradıcı fəaliyyətini ayrıca qeyd etmək istərdik. Onlardan biri kimi payız imtahan sessiyasının aparılması formasında dəyişikliklərin edilməsi, uzun illərdən bəri unudulan şifahi imtahan tipinin bərpa olunması idi.

Payız imtahan sessiyasının aparılması işində hələlik bir ilk, bir sınaq kimi ixtisas fənlərindən imtahanların şifahi formada aparılması ideyası səsləndiyi andan etibarən kollektivin və eləcə də universitet rəhbərliyinin rəğbətini qazandı. Çünki müəllimə inam, müəllim nüfuzunun daha da ucalara qaldırılması üçün bəzi stereotiplərdən yaxa qurtarmağın vaxtı çatmışdı. Müəllimlər etibarsızlıq imici sərgiləyən çarpaz yoxlamalardan, tələbələr imtahan yazı vərəqələrinin kodlaşdırılması yolu ilə imtahançı müəllimlərdən gizlədilməsi ənənəsindən, müəllimin öz mühazi-rə apardığı qruplarından tamamilə uzaqlaşdırılmasından, yazılı imtahan formasında imtahançı müəllimlərin çarpaz şəkildə bu yazıları yoxlaması və s. ənənələrdən yaxa qurtarılması işi olduqca gərəklidir.

Müəllimə inanmaq, ona etibar etmək, güvənmək və sərbəstlik vermək lazımdır. Belə bir zərurəti vaxtında dəyərləndirən fakültə rəhbərliyi kafedralarla, professor-müəllim heyəti ilə təlimat xarakterli söhbətlər etdikdən sonra fakültə Elmi Şurasında bu təşəbbüsün müzakirəsini apardı, fikirlər dinlənildi və ideyanın həyata keçirilməsi yönündə qərar qəbul olundu. İllər uzunluğunda şifahi imtahan həsrətini çəkən müəllim-tələbə kollektivi bu qərarı ürəkdən alqışladı. Beləliklə, ilk təşəbbüs kimi ixtisas fənləri imtahanlarının şifahi formada aparılması işinə start verildi.

İmtahanların, şəffaf, obyektiv və ədalətli aparılması, yaranan biləcək problemlərin dərhal və yerində həll edilmə-

si üçün fakültə İmtahan Komissiyası yaradıldı. Buraya fakültənin rəhbərliyi, kafedra müdirləri və professor-müəllim heyətindən nümayəndələr daxil edildi. Tapşırıq da, məqsəd də hamı üçün aydın idi. İmtahanların gedişi, şifahi sorğu formasının tətbiqi, alınan nəticələrin təhlili onu göstərdi ki, gələcəkdə bu təşəbbüs genişləndirilər və təkə ixtisas fənlərinin deyil, digər fənlərin də imtahanları bu formaya keçə bilər.

Fakültənin təcrübəsini yaxından izləyən universitet rəhbərliyi bildirdi ki, əgər alınan nəticələr müsbət olarsa, bu təcrübəni digər fakültələr üçün də bir örnək kimi tövsiyə etmək olar. Nəticələrimiz isə göz önündədir. İmtahandan çıxan tələbələrə aparılan şifahi sorğular zamanı verilən cavabların əksəriyyəti bu formanın çox yaxşı olduğunu bir daha ortaya qoydu. Onlar qeyd etdilər ki, daha apellyasiyaya müraciət etmə kimi əlavə əziyyət çəkməyə lüzum qalmır, öz biliklərini ətraflı şəkildə nümayiş etdirər və yaradılmış müsbət şəraitdən çox yaxşı yararlanırlar. İmtahanın gedişi ilə bağlı bir qrup tələbələrımız isə yazılı formanın daha effektiv olmasını bildirdilər. Deməli, yaxın gələcəkdə imtahanların keçirilməsi forması ilə bağlı təcrübə diqqətə təhlil olunmalı, öy-

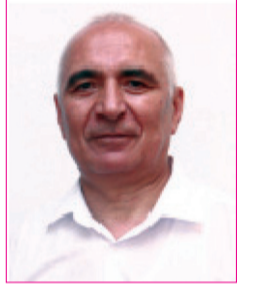
rənilməli, təkmilləşdirilməli, seçmə üsullarla onun tətbiqi imkanları araşdırılmalıdır.

Şifahi imtahanların qaçığı ilə nəzərdə saxlanması, alınan nəticələrin təhlili, tələbələrə məmnunluğu görülən işlərin nə dərəcədə uğurlu olmasından xəbər verdi. İmtahanların gedişi prosesində bir nəfərin də apellyasiyaya müraciət etməməsi bu fikrimizi bir daha təsdiq edir.

Professor-müəllim heyətinə etibar ediləndə, onların gücünə inam bəslənildəndə görülmüş işlərdən məmnunluq duyğusu yaranır. Fakültə rəhbərliyinin ənənələrə sadıqlığı, yaradıcı təşəbbüskarlığı, sənət və vətən sevgisi, rəhbərlik etdiyi kollektivin gücünə bəslədiyi inamı bu uğurların daha çox və davamlı olacağından xəbər verir.

P.S. İmtahan sessiyası başa çatdı. Nəticələr uğurlu, görüləcək işlər isə çoxdur. Hamınıza imtahanlardan əla qiymətlərlə çıxan tələbə və müəllim sevincini arzulayırıq. Yeni zirvələrə doğru irəliləyən, doğma fakültəmiz.

**Fəxrəddin Yusifov,
Pedaqogika üzrə
fəlsəfə doktoru, dosent
Fakültə imtahan
komissiyasının üzvü**

HEYDƏR ƏLİYEVİN AZƏRBAYCANÇILIQ MƏFKURƏSİNDƏ DİL MƏSƏLƏLƏRİ

“Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsas ideyası azərbaycançılıqdır. Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir və biz azərbaycançılığı – Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, adət-ənənələrini yaşatmalıyıq”.

“Dilimiz çox zəngin və ahəngdar dildir, dərin tarixi köklərə malikdir. Şəxsən mən öz ana dilimi çox sevir və bu dildə danışmağımla fəxr edirəm”.

Heydər Əliyev

Hər bir xalqın milli-mənəvi varlığını onun tarixi, ədəbiyyatı, mədəniyyətindən əvvəl şərtləndirən əsas və yeganə amil dildir. Azərbaycan xalqının bu milli varlığı onun ana dili ? Azərbaycan dilidir. Tarixin keşməkeşlərindən üzə çıxan Azərbaycan dili xalqın ən güclü silahı olmuş, bu dil uğrunda vətəni canından artıq sevən qeyrətli oğullar mübarizə aparmışlar. Bu dilin qorunması, inkişaf etdirilməsi və tanınması sahəsində tarixə imza atan siyasi xadimlərdən biri də Heydər Əliyev olmuşdur. “Müəyyən qədər unudulan, tarixin gizlinində xalqdan ayrı salınan milli ədəbiyyat və mədəniyyət nəhənglərinin üzə çıxarılması, bu yolla Azərbaycan dilinin böyük ədəbi yaddaşının bərpası, dilin daxili enerjisinin min illər boyu yığılan etnogenetik, ruhi-mənəvi potensialının oyadılması, hərəkatə gətirilməsi Heydər Əliyevin misilsiz xidmətlərindən biridir” (T. Əfəndiyev).

Heydər Əliyevin azərbaycançılıq məfkurəsi təkə milli-mədəni varlığımızın deyil, siyasi-ideoloji varlığımızın və dövlətçiliyimizin, birlik və həmrəylik, dünyanı tanımaq və dünyaya öz “mən”ini tanıtdırmaq ideologiyasıdır. Azərbaycançılıq həm də Azərbaycan mədəniyyətinin, ədəbiyyatının, incəsənətinin dünyada təbliği deməkdir. Bu mənada onun “Azərbaycan dili siyasəti çox geniş mənasi, elmi-konseptual əsasları ilə əslində Azərbaycanı xilasetmə yolunun mühüm tərkib hissəsi idi”.

Heydər Əliyevin dil məsələsində ilk uğuru hələ postsovet məkanında Azərbaycan SSR Konstitusiyasına ayrıca maddənin qəbul edilməsi oldu. 70-ci illərdən başlayaraq milli dil siyasəti yürüdüən ümummilli lider dilimizin dövlət dili statusu alma və beynəlxalq aləmdə tanınması uğrunda mübarizə aparmışdır. “Böyük mütəfəkkir-dövlət xadimi Azərbaycan dilinin bir dövlət dili kimi mövqeyinin yüksəldilməsinə çalışmaqda yanaşı, həmin məsələlərin həllinin elmi-nəzəri prinsipləri, yolları barədə də düşüncə və düşüncəyə sahibdir. O, ana dili-

nin mənşəyinin, tarixi inkişafının, bugünkü funksional xüsusiyyətlərinin araşdırılması işinə həmişə diqqət yetirmiş, Azərbaycan dilçilərinin bu sahələrdə intensiv çalışması üçün dövlət rəhbəri kimi əlindən gələni əsirgəməmişdir” (N. Xudiyev). Onun 18 iyun 2001-ci il “Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında” imzaladığı fərman, 30 sentyabr 2002-ci il “Azərbaycan Respublikasında dövlət dili haqqında qanun”, bu qanunun tətbiqi ilə bağlı 2 yanvar 2003-cü il fərmanı dilin rəsmiliyinin, dövlət dilinin Heydər Əliyevin adı ilə bağlılığına bariz nümunədir. 18 iyun 2001-ci il Fərmanında deyilir: “Bütün xalqlarda olduğu kimi, Azərbaycan xalqının da dili onun milli varlığını müəyyən edən başlıca amillərdəndir. Dilimiz xalqın keçdiyi bütün tarixi mərhələlərdə onunla birgə olmuş. onun taleyini yaşamış, problemlərlə qarşılaşmışdır. O, xalqın ən ağır günlərində belə onun milli məniyyətini, xoşbəxt gələcəyə olan inamını qoruyub möhkəmləndirmişdir. İnkişaf etmiş zəngin dil mədəniyyətinə sahib olan xalq əyləməzdir. Azərbaycan dili bu gün fikirləri ən incə çalarlarını adlandıran aydın bir şəkildə ifadə etmək qüdrətinə malik dillərdəndir”.

Heydər Əliyevin azərbaycançılıq məfkurəsində “dil” anlayışı geniş və dərin mənə ifadə edir. Tarix boyu Azərbaycan dilinə olan sonsuz maraq və sevginin, müxtəlif xalqların tanınmış nümayəndələrinin bu dili öyrənməyə maraq göstərdiklərini ulu öndər bu dilə qarşı hörmət və ehtiram kimi qiymətləndirir. Onun fikrincə, Azərbaycan dilinin başqaları tərəfindən öyrənilməsi, yayılması bu dilə hörmət deməkdir. Azərbaycan ədəbiyyatı, mədəniyyəti ilə bu dildə tanış olmaq bu xalqın necə zəngin bir ədəbiyyata, mənəviyyata, mədəniyyətə malik olduğuna əyani sübutdur. “Avropada fransız dili kimi, Qafqazda da Azərbaycan dili çox məşhur və mötəbər bir dildir. Bunun özü tarixdə nadir bir hadisədir. İndinin özündə də bizim dili öyrənməyə çalışırlar. Bəziləri artıq bizim dildə danışır. Bu, çox gözəldir. Çünki biz öz dilimizin hörmətini qaldırmalıyıq. Ona görə ki, bizim dilə hörmət edilsin, dilimizi öyrənsinlər, mənimsəsinlər. Mən əminəm ki, başqa ölkələrdə də bizim dilimiz nə qədər geniş yayılsa, öyrənilsə, Azərbaycan ədəbiyyatını, mədəniyyətini ana dilimizdə oxuyanlar respublikamızın necə zəngin mənəviyyata, ədəbiyyata, mədəniyyətə malik olduğunu dərk edəcəklər”.

Heydər Əliyevə görə, tarixini, əsl-kökünü yaşadan adam ilk növbədə öz doğma dilini bilməlidir. Əsrlərin olayını, tarixi keçmişini bi-

zə çatdırın anadilli mənbələr və məxəzlərdir. Bu mənbə və məxəzlərdən insan tarixini, mədəniyyətini, milli adət-ənənələri, əski düşüncələrini əxz edir, mənimsəyir. O deyirdi: “Öz dilini bilməyən, öz dilini sevməyən adam öz tarixini yaxşı bilə bilməz. Azərbaycan ədəbiyyatını, ana dilini bilməyən gənc Nizamini oxuya bilməz, Füzulini oxuya bilməz, Nəsimini oxuya bilməz, Vaqifi oxuya bilməz, Sabiri oxuya bilməz, Cəlil Məmmədquluzadəni oxuya bilməz və digərlərini oxuya bilməz. Əgər onları oxuya bilməsə, öz tariximizi bilməyəcək, onları oxuya bilməsə, bizim mədəniyyətimizi bilməyəcək, mədəni köklərimizi bilməyəcək, milli-mədəni ənənələrimizi bilməyəcək. Onları bilməsə, o, vətənpərvər olmayacaq, onda milli vətənpərvərlik duyğuları, hissiyyəti olmayacaqdır.”

Heydər Əliyev çox dil bilməyin tərəfdarı idi. Xarici dilləri öyrənməyin zəruriliyini həmişə vurğulayırdı. O, “insan nə qədər çox dil bilsə, bir o qədər adamdır” müdrik fikrinə haqq qazandırır, dil bilməklə müasir dünyanın tələbi kimi zəngin dünyagörüşünə malik olmağı qarşıya qoyurdu. Rus dilinin gözəl bilicisi olan ulu öndər öz doğma dilinin şirinliyinin, cazibəsinin seyrindən çıxma bilmirdi. O, “Azərbaycan dili barədə yalnız adi ünsiyyət vasitəsi kimi deyil, qədim tarixi zəngin mədəniyyəti, müasir dünyada müəyyən ictimai-mədəni mövqeyi olan bir xalqın milli sərvəti kimi düşünürdü”.

Gənclər arasında doğma dildə təmiz, sərbəst danışmaq əvəzinə, əcnəbi dildə sözləri sındıra-sındıra gəvələmək dəbi, “mədəniləşmə”nin bu göstəricisi onun nəzərindən yayınmır, doğma dilə biganəlik, laqeydlik hallarına dözmürdü. Tələbə gənclərlə görüşlərində ulu öndər xarici dili yaxşı bilməklə yanaşı, onlara öz ana dilini unutmamağı, onu heç bir başqa dilə dəyişməməyi tövsiyə edirdi. “Mən keçmişdə də demişəm və bu gün də deyirəm, şəxsən arzum ondan ibarətdir ki, hər bir azərbaycanlı çox dil bilsin. Ancaq birinci növbədə öz ana dilini – dövlət dilini yaxşı bilsin. Bizim çox gözəl, zəngin, cazibədar dilimiz var. Bəlkə də biz bu dildə danışdığımızı görə öz dilimizin zənginliyini və gözəlliyini hələ tam dərk edə bilməmişik. Ancaq bilin ki, bu, həqiqətdir. Ona görə də bunu heç bir şeyə dəyişmək olmaz”.

Dilin sadəliyi, ifadəliliyi və zənginliyini Heydər Əliyev öncə öz timsalında nümayiş etdirirdi. O, nədən danışır danışsın, fikrini sadə, lakonik ifadə edər, auditoriyanın səviyyəsinə uyğun söz və ifadələr seçər, tələb olunan vəsitələrdən yerində istifadə edər. Yüksək eru-

disiya sahibi olan Heydər Əliyevin ölkəyə rəhbərlik fəaliyyəti postsovet dövrü ilə bağlı olsa da, Azərbaycan dilində zəngin sinonimlər, terminlər, danışq dili ünsürlərindən məqamında istifadə etməyi bacarırdı. “Heydər Əliyev ana dilində sadəcə danışmış, sadəcə fikrini, emosiyasını ifadə etmiş, onu dinləyən həssas adam dərhal görür ki, o, ana dili ilə yaşayır, bu dildən mənəvi güc, qüvvə alır. M. Füzuli demişkən, “sözə can verir” (Ver söze ehya ki!), onu (sözü) yoxdan var edir. Ən adi, meişət məzmunlu sözlər, ifadələr belə onun nitqində böyük siyasi-ictimai mətləblərin şərhinə yönəlir” (N. Xudiyev). Onun simasında ana dili milli-mədəni məniyyətini, müstəqilliyin əyani rəmzinə çevrildi. Vəzifəli şəxslərə natiqlik məharəti ilə bahəm düzgün, səlis, zəngin nitq ilə nümunə olan Heydər Əliyev dilə həssas yanaşır, onun kimsə tərəfindən bilərəkdən təhrif edilməsinə yol vermirdi. Ana dilini yüksək qiymətləndirən ulu öndərin dilə bağlı müdrik kəlamları – aforizmləri ictimai fikir tariximiz və dövlətçilik siyasətində mühüm rol oynayır:

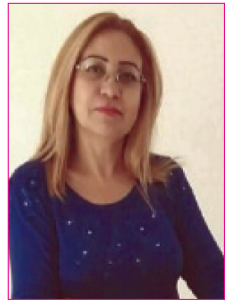
“Dil böyük bir aləmdir”.
“Hər bir xalqın milliliyini, mənəvi dəyərlərini yaşadan, inkişaf etdirən onun dilidir”.
“Ana dilini bilməmək, ana dilini qiymətləndirməmək, şübhəsiz ki, xalq qarşısında böyük qəbahətdir”.

“Hər bir xalq öz dili ilə yaranır. Ancaq xalqın dilini yaşatmaq, inkişaf etdirmək və dünya mədəniyyəti səviyyəsinə qaldırmaq xalqın qabaqcıl adamlarının, elm, bilik xadimlərinin fəaliyyəti nəticəsində mümkün olur”.

Bu kəlamların hər biri ulu öndərin xalqa, bu xalqın milli varlığı olan dilə sədaqəti, mənəvi borcu, azərbaycançılıq fəlsəfəsinin əsas müddəalarındandır. O bilir ki, öz dilini bilməyən, milliyətini danan heç vaxt dövlətin və xalqını müdafiə edib qoruya bilməz. Ana dilini bilməyən cəmiyyətdə mükəmməl şəxsiyyət, dəyərli üzv ola bilməz.

Heydər Əliyevin ana dili, dil quruculuğu, dilimizin tarixi, adı ilə bağlı nəzəri irsi və çoxşaxəli yorulmaz fəaliyyət cəmiyyətimiz, mənəvi yüksəlişimiz və özünütanıtdırma azərbaycançılıq ideologiyasının əsas mənbələrindən biri kimi dəyərlidir.

**Nazilə
Abdullazadə,
pedaqogika üzrə
fəlsəfə doktoru,
dosent**

“Ana dili! Nə qədər rəfiq, nə qədər ali, hissiyyati-qələbiyyə oyandıran bir kəlmə! Nə qədər möhtərəm, muqəddəs, nə qədər əzəmətli bir quvvə! Ana dili!”

Nəriman Nərimanov

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ДЕНЬ РОДНОГО ЯЗЫКА В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Международный день родного языка провозглашенный Генеральной конференцией ЮНЕСКО 17 ноября 1999 года, отмечается с 2000 года ежегодно 21 февраля с целью содействия языковому и культурному разнообразию и многоязычию.

История праздника имеет трагическое начало. Дата 21 февраля выбрана потому, что именно в этот день в 1952 году погибли пять студентов, которые принимали участие в демонстрации за предоставление родному им бенгальскому языку статуса государственного в тогдашнем Пакистане, часть которого позже стала независимым государством Бангладеш.

Цель этой важной международной даты - привлечь внимание к необходимости сохранения многоязычия в сегодняшнем мире. 96 % всех существующих языков - а их насчитывается примерно 6 тысяч - понимает лишь 4 % населения земного шара. А ведь даже самые экзотические языки, на которых говорит очень малое число людей,

являются носителями коллективной памяти нематериального культурного наследия.

Все шаги по способствованию распространения родных языков служат не только содействию языковому разнообразию и многоязыковому образованию, развитию более полного знакомства с языковыми и культурными традициями по всему миру, но и крепят солидарность, основанную на взаимопонимании, терпимости и диалоге.

Много внимания уделяется родному языку, потому что языки составляют неповторимое выражение человеческого творчества во всём его разнообразии. Как инструмент коммуникации, восприятия и размышления, язык также описывает то, как мы видим мир, и отражает связь между прошлым, настоящим и будущим. Языки несут следы случайных встреч, различные источники, из которых они насыщались, каждый в соответствии со своей отдельной историей.

Родные языки уникальны в том отношении, какой отпечаток они накладывают на каждого человека с момента рождения, наделяя его особым видением вещей, которые никогда на самом деле не исчезнут, несмотря на то, что впоследствии человек овладевает многими языками. Изучение иностранного языка - это способ познакомиться с другими видением мира, с другими подходами.

В феврале 2007 года в Баку в Центре Атаюрка отметили Международный день родного языка. Мероприятие, в котором приняли участие известные в республике общественные и политические деятели, представители научных кругов и высшей школы, было организовано и проведено под эгидой Департамента общественной информации ООН, национальной комиссии Азербайджана по делам ЮНЕСКО и Бакинского центра Атаюрка.

В ходе состоявшегося круглого стола депутат Милли Меджлиса Азербайджана,

член парламентской комиссии по культуре, директор Центра Атаюрка Низами Джафаров особо подчеркнул сформировавшуюся в республике многоязычность, являющуюся одной из важнейших составляющих культуры страны.

С тех пор мероприятия в честь праздника проходят в стране каждый год.

Каждый народ - это неповторимая культура, история, традиции, образ жизни. И конечно же, язык. Сбереечь языковую базу и большого народа, и самой малочисленной народности - очень важная задача.

Nurlana
Kazımova
pedaqogika üzrə
fəlsəfə doktoru,
dosent

MÜBTƏDA VƏ VERGÜL, YAXUD DA İŞ GÖRƏNİN XƏTRİNƏ

*Dilə xidmət etsəm bir vergül qədr,
Özümü dünyada xoşbəxt sanaram.*

Elbəyi Maqsudov

Durğu işarələri içərisində işlənmə tezliyini və məqamına görə ən geniş yayılmışı vergüldür. Lakin buna baxmayaraq, yazılı nitqdə durğu işarələri ilə bağlı ən çox səhv də elə vergülün yerində düzgün işlədilməməsi ilə əlaqədardır. Vergülün düzgün işlədilməməsi bəzən fikrin semantikasında uğursuz dəyişiklik gətirir. Nöqtədən fərqli olaraq, vergül cümlə sərhədi ilə əlaqədar olmayıb, müəyyən bir cümlə daxilində işlənən durğu işarəsidir.

Yazılı nitqdə adətən mübtədadan sonra vergül qoyulmaz. Çünki xitablardan fərqli olaraq, mübtədə digər cümlə üzvlərindən xüsusi bir fasilə və intonasiya ilə ayrılır. Lakin cümlə daxilində bəzən mübtədanı ondan sonra gələn üzvün təyini ilə qarışdırmaq üçün, yaxud da özündən sonrakı sözün mübtədanın tərkib hissəsi kimi anlaşılmaması üçün ondan sonra vergül qoyulur. Məsələn: Dadaşov, Sabit Mirzəylə qabaq-qənşər oturub, dalğalı saçını barmaqlarını daraqlaya-daraqlaya arıq kişidən soruşdu... (İ. Məlikzadə); Rza, çoban qızını ölməyə qoymayan tələyin hökmündən də, savab-günahları ölçən Gümüşgöldən də razı idi. (İ. Məlikzadə); Arvadın xasiyyətin bilən Qurban, yerin içində gərmədi. (İ. Şıxlı); Səfir, Rza xanla olacaq görüşlərini mister Haroldla xəbər verdi və hazırlaşmasını xahiş etdi. (M. İbrahimov); Bahar, Ələs bəyin quzusunu otarırdı. (M. Cəlal); Yassar, Baharın qollarından bərk-bərk tutub sürüyürdü. (M. Cəlal); Mirzə, Həsənin qolları arasından çıxıb, onun qabarıq sinəsinə, enli çiyinlərinə nəzər saldı. (İ. Məlikzadə). Sona, Qarınca xanımın halına bələd idi. (M. Cəlal); Bahar, Qarınca xanımın halına bələd idi. (M. Cəlal); Orxan, Rzanın didilmiş papağına, qıçlarının arasında tutduğu çomağına baxdı, dəngül-dəngül tük bitmiş üzünə baxdı, fikirləşdi ki, bu yeniyetmə naxırının yanında hətərən-pətərən danışmaq olmaz. (İ. Məlikzadə).

Birinci cümlədə “Dadaşov” sözündən sonra vergülün götürülməsi ilə cümlənin mübtədası, yəni subyekt (iş görən) quruluşca sadə təyine çevirilə bilər. Yaxud da situasiyaya uyğun olaraq, sadə mübtədanı mürəkkəb mübtədaya (Dadaşov Sabit), mürəkkəb tamamlığı (Sabit Mirzəylə) isə sadə tamamlığa (Mirzəylə) çevirə bilər. Növbəti cümlədə də belə bir məqam var. Həmin cümlədə də xüsusi isimlə ifadə olunmuş “Rza” mübtədasından sonra ver-

gül qoyulmazsa, o “çoban” sözü ilə birlikdə xüsusiləşməyə əlavə keyfiyyəti qazanmış olur. Ümumiyyətlə, bu tip cümlələrdə vergülün təyinatını mətnə əsasən müəyyən etməyə rahatdır. Bəzən belə məqamlarda vergülün düzgün qoyulmaması cümlənin məzmununa da ciddi təsir göstərə bilər. Hələ vaxtilə Bəkir Çobanzadə “Türk qramerı” əsərində bu məsələyə toxunmuş və nümunə kimi “Bir qız pəderinə zövcə oluncaya qədər tabe idi” cümləsini vermiş və izah etmişdir. Onun fikrincə, bu cümlə həm qüsurlu qurulduğu, həm də vergülün qoyulmadığı üçün iki müxtəlif mənada başa düşülə bilər: 1. Bir qız öz atasına zövcə oluncaya qədər tabe idi. 2. Bir qız ərə gedincəyə qədər atasına tabe idi. “Pəderinə” sözündən sonra vergülün işlənməsinə ehtiyac var. Bu mənada “Yazını düzgün oxumaq məsələsində durğu işarələrinin böyük təsiri var. Oxucu durğu işarələrinə rast gəldikcə hər işarənin tələb etdiyi vaxta görə dayanır və dayandıqca da yazının doğru mənasını və intonasiyasını layiqincə düşünür.” (B. Çobanzadə)

Qeyd edək ki, müasir Azərbaycan ədəbi dilində fərqləndirici durğu işarəsi kimi vergülün işlənmə məqamları əsasən məlum olsa da, mətbuat dilində, qəzet və saytların dilində onun işlənmə məqamları ilə bağlı kifayət qədər qüsurlu faktlara rast gəlmək mümkündür. Aşağıdakı cümlələrə nəzər salaq:

Qurbanlıq heyvan, şəriət qaydalarına uyğun olaraq kəsilərkən “Bismillahi və billahi vəllahu əkbər” deyilməlidir (“Səs” qəzeti, 21. 08. 18), Pərvin, iki ildə on ilə planlaşdırılan nəticələri göstərən (“Kaspi” qəzeti, 19. 10. 18), Həsən, çempion ruhunu erkən yaşlarda kəşf edən idmançılardandır (“Kaspi” qəzeti, 28. 09. 18), Məqsəd, növbədənəkar parlament seçkilərində Paşinyan hökumətini devirməkdir (“Səs” qəzeti, 31. 08. 18)

Mətbuatdan seçdiyimiz bu cümlələrin birincisində vergülün yanlışlıqla “heyvan” sözündən sonra qoyulması onu daxil olduğu zaman məzmunlu feili bağlama tərkibindən çıxardaraq, “qurbanlıq” təyini ilə birlikdə mürəkkəb xitab keyfiyyəti qazandırmış olur. Bu da cümlənin ümumi semantikasında dəyişiklik əmələ gətirir. İkinci, üçüncü və dördüncü cümlələrdə isə “Pərvin”, “Həsən” və “Məqsəd” sözlərindən sonra qoyulmuş vergül işarəsi kortəbii olaraq cümlənin subyektini, yəni mübtədasını müraciət olunan şəxsə, xitaba çevirir. Halbuki bu cümlələrin daxil ol-

duqları mətnlərin ümumi oxusu da göstərir ki, burada söhbət kiməsə müraciətdən getmir və xitaba məxsus müraciət intonasiyası qətiyyətlə yoxdur.

Müşahidələr göstərir ki, vergüllə bağlı çətinliklərdən biri də mübtədə funksiyasında çıxış edən o, bu əvəzliliklərinin işlənməsi ilə bağlıdır. O, bu əvəzlilikləri cümlədə mübtədə funksiyasında olduqda istisna halları nəzərə almaqla, onlardan sonra vergül qoyulur. “Vergül o və bu əvəzliliklərinin mübtədə, yoxsa təyin olduğunun fərqləndirilməsi üçün işlənilir” (akad. N. Cəfərov) Məs. : O, aşağı endi. (İ. Şıxlı); O, məktəbdə həmişə dəcəllik etməyi, kiçik bir bəhanə tapıb adamlara sataşmağı, müsahibinin utandırdığını, yaxud da azacıq tutulduğunu görəndə şıltaqlıq edərək, gülməyi çox sevərdi. (İ. Şıxlı); Bu, həmin Tağı idi ki, altıncı sinifdə iki il qalandan sonra oxumaqdan əl çəkdi və atasının danlağı, şillələri də onu məktəbə qaytara bilmədi. (İ. Məlikzadə); Bu, anaların ən böyük arzusu idi. (M. Cəlal); O, ikinci mərtəbədə, bədənnüma güzgünün qabağında durub, uzun, qara saçlarını darayırı. (M. Hüseyin); O, yorğanın altında bir yumaq kimi büzüşmüşdü. (İ. Şıxlı); O, quş kimi sıçrayıb yerə düşdü. (İ. Şıxlı); Bu, Kosaogluna ləzzət verdi. (İ. Şıxlı); Bu, Qaçayın xoşuna gəlmədi. (İ. Məlikzadə); O, masanın arxasında yerini rahatlayan kimi qapı azacıq aralandı, içəri qara pəncəyinin boynu və biləkləri didilmiş bir adam girdi. (İ. Şıxlı); O, içəri girən kimi stol çəkib oturdu, qoltuğundakı qovluğu açıb masanın üstünə bir kağız qoydu. (İ. Şıxlı); Bu, dağlarda bir adət idi. (İ. Şıxlı); O, özünün bu qərarından razı qaldı, müvafiq bir dəqiqə gözlədi. (M. Hüseyin); Bu, cantaraqdır, sağlamdır, bunun biləkləri pəhləvan biləklərinə oxşayır, gözləri o qədər iri deyil. (İ. Məlikzadə).

Ancaq o da məlumdur ki, o, bu əvəzliliklərdən sonra həmişə vergül qoymaq olmaz. Çünki o və bu əvəzlilikləri işarə əvəzliyi funksiyasında çıxış etdikdə və yaxud da cümlədə mübtədə vəzifəsində işlənilib, özündən sonra feil və köməkçi nitq hissələri gəldikdə vergül qoyulmur. Lakin bu cəhətdən modal sözlər istisnaqlıq təşkil edir. Cümlənin ortasında gələn modal sözlər hər iki tərəfdən, digər cümlə üzvlərindən vergüllə ayrılır. Başqa sözlə desək, cümlə daxilində modal sözdən əvvəl, mübtədə vəzifəsində işlənməmiş o, bu əvəzliliklərdən sonra vergülün işlənməsi modal sözlərin öz təbiəti ilə əlaqədardır. Məs. : O gölün qırağındakı nə alışımaq idi,

nə yanmaq idi?(İ. Məlikzadə); Bu, görünür, uzun müddət belə davam edəcək. Bu cığır İmrana çoxdan tanış idi. Məktəbdə oxuduğu vaxt, qış və yay tətillərində yoldaşları ilə şəhərə həmin bu kəsə cığırğa gəlib-gedərdi. (İ. Şıxlı); O, yəqin ki, gələcək. O tayda bağların içində kənd evləri görünürdü. (İ. Şıxlı); Qayıdıb yerinə girəndən sonra, Allaha inanmasan da, O Gözəgörməzə yalvaracaqsan ki, kaş o yuxunun məbədini görəydim, bu mümkün deyilsə, heç olmazsa, dəqiq, mütləq təkrarını görəydim(Y. Səmədoğlu); O isə dəsmal sol qolunun üstünə salıb su tökməyə başladı. (İ. Şıxlı); Bu ensiz sahil uzandıqca uzanırdı... (Anar); O lap uşaqlıqdan Kərim kişinin ağıllı sözlər söylədiyini, iclaslarda çıxış edib, heç kəsin ağılına gəlməyən məsələləri açdığını bilirdi. (İ. Şıxlı) O da əlinə ağac alıb qarıya qaçdı. (M. Cəlal); O gördü ki, qabağında heç kəsin cıqqır çəkməyə cəsarət etmədiyi kişiye itin sözünü deyirlər, başını qaldırıb cavab da vermirdi, sanki onun kəndlilərə söyən dili kəsilməmişdi. (M. Cəlal).

Qeyd edək ki, son zamanlar orta məktəb Azərbaycan dili dərslərində və dərslər vəsaitlərində mübtədə rolunda işlənməmiş o, bu əvəzliliklərdən sonra feil və köməkçi nitq hissələri ilə yanaşı, əvəzliyin də gəldiyi məqamlarda vergülün qoyulmaması vurğulanır. Ancaq əslində punktuasiya ilə bağlı fundamental tətqiqatlarda, elmi qrammatikada vergülün işlənmə məqamları ilə əlaqədar verilmiş zəruri qaydalar da belə bir yanaşma yoxdur. Nümunələrə nəzər salaq:

- 1) O, Həsənin dostudur.
- 2) O mənim dostumdur.

Eyni strukturda olan bu sadə cümlələrdə vergülün işlənməsindəki fərq nədən qaynaqlanır? (Bu,)Necə olur ki? “O” Həsənin dostu olanda ondan sonra vergül qoyulur, ancaq “mənim dostum” olanda qoyulmur. Hər iki cümlədə “o” əvəzliyinin tələffüzündən sonra yaranan fasilə-pauza da, demək olar ki, bərabərdir. Hətta “O mənim dostumdur” cümləsindəki mübtədadan sonra verilən fasilə “o oxuyur”, “o lap yaxşı oxuyur” tipli cümlələrdəkindən daha uzundur. Bu tip məsələlərdə normativ qrammatikada müəyyən “gü-zəşt”lər olsa da, akademik qrammatikada yanaşma tamamilə elmi olmalıdır.

İlkin Əsgər

“Ana dilimizə əhəmiyyət verməsək, ola bilər ki, bir gün dilimiz itər-batar, yox olar və bir millətin ki, dili batdı, o millətin özü də batar, çünki bir millətin varlığına, yaşamasına isbat vücud onun dilidir”.

Üzeyir Hacıbəyov

LE FRANÇAIS À TRAVERS LE MONDE

Les langues et le multilinguisme peuvent faire progresser l'inclusion et atteindre les objectifs de développement durable dont le principe est de ne laisser personne de côté. L'éducation, fondée sur la première langue ou la langue maternelle, doit commencer dès la petite enfance, car la protection et l'éducation de la petite enfance est le fondement de l'apprentissage.

La célébration de la Journée internationale de la langue maternelle de l'UNESCO appelle les décideurs politiques, les éducateurs et les enseignants, les parents et les familles à s'engager davantage en faveur de l'inclusion dans l'éducation et la société pour faire progresser la reprise de l'éducation en cette période de la pandémie.

Les langues, avec leurs implications complexes d'identité, de communication, d'intégration sociale, d'éducation et de développement, revêtent une importance stratégique pour les peuples et pour la planète. Du fait des processus de mondialisation, elles se trouvent désormais de plus en plus menacées, voire disparaissent complètement. Or, lorsque les langues s'éteignent, la diversité culturelle, qui fait la richesse de l'humanité, s'estompe aussi. Avec les langues en effet, ce sont aussi des perspectives, des traditions, une mémoire collective et des modes uniques de pensée et d'expression — autant de ressources précieuses pour garantir un avenir meilleur — qui se perdent.

La langue maternelle dite aussi langue native ou langue première (versus langue étrangère) est la première langue apprise à la personne dans la petite enfance, autrement dit, c'est la langue qui est parlée à l'enfant à la maison même avant qu'il apprenne à parler. Il s'agit de la langue que l'enfant comprend avant de commencer l'école. Par ailleurs, la langue maternelle est celle qui est parlée par les natifs du pays où la personne habite.

La langue maternelle est surtout celle que l'individu assimile et comprend mieux, au sens d'une valorisation subjective qu'il fait par rapport aux langues qu'il connaît. Il s'agit aussi de la langue acquise de manière tout à fait naturelle par le biais de l'interaction avec l'entourage immédiat, sans intervention pédagogique et sans une réflexion linguistique consciente.

Journée internationale de la langue maternelle est fêtée le 21 février 2022. La Journée internationale de la langue maternelle fut proclamée par l'UNESCO le 21 février 2000, et est célébrée à cette même date chaque année dans les

États membres afin de promouvoir la diversité linguistique et culturelle et le multilinguisme.

Le français est une langue romane. Sa grammaire et la plus grande partie de son vocabulaire sont issues des formes orales et populaires du latin, telles que l'usage les a transformées depuis l'époque de la Gaule romaine. Les Serments de Strasbourg, rédigés en langue romane et en langue germanique, sont considérés comme le plus ancien document écrit en français.

La langue française est aujourd'hui la sixième langue la plus utilisée, derrière le chinois mandarin (plus d'un milliard de locuteurs), l'anglais, l'hindi, l'espagnol et l'arabe, et devant le portugais. Le français est la 2e langue la plus apprise après l'anglais avec près de 120 millions d'élèves et un demi-million de professeurs de français à l'étranger. C'est également la 3e langue la plus utilisée sur certains sites populaires et l'une des langues de la vie économique internationale, notamment au sein de l'espace francophone.

Le français est devenu la seconde langue internationale après l'anglais. Linguistiquement parlant, le terme de francophone caractérise tout locuteur qui utilise le français comme langue maternelle. Mais la réalité est plus complexe. Il faut distinguer aussi les pays où le français est la langue officielle et même, selon une expression plus récente, ceux qui « ont en commun l'usage du français ». Grâce à son statut de langue officielle dans quelque trente-sept États, le français reste la deuxième langue du monde sur le plan de la puissance politique. Même si, à l'exemple de l'anglais, il n'est pas la langue maternelle de tous les citoyens dans la plupart des pays concernés, le français occupe des positions stratégiques privilégiées comme langue administrative, langue d'enseignement, langue de l'armée, langue de la justice, langue des médias, langue du commerce ou des affaires, etc.

En principe, la notion de français langue maternelle ne s'applique qu'à ceux qui le parlent en France, au Canada, en Belgique, en Suisse et dans la principauté de Monaco. Avec ces seuls pays, on ne compterait que 69,6 millions de francophones dans le monde. La majorité des Francophones vivent hors des limites conventionnelles du continent européen. Cela comprend les départements et régions d'outre-mer français et les autres territoires ultramarins français (Saint-Pierre-et-Miquelon, Wallis-et-Futuna, la Polynésie française, la Nouvelle Calédonie). Par ailleurs la

Francophonie regroupe les États d'Afrique et d'Asie où la France et la Belgique ont exercé dans l'histoire une domination. Dans certains de ces pays, le français est la langue maternelle d'une majorité de la population mais ce n'est pas le cas le plus courant. En revanche le français est souvent la langue officielle donc la langue de l'administration et de l'école.

La Francophonie n'est pas un état de fait, mais un projet qui est porté par des institutions : la Francophonie existe par des acteurs qui la font exister, sans quoi on parlerait simplement des locuteurs du français. C'est l'existence de ce projet qui donne au français une place à part parmi les grandes langues internationales, dans la mesure où c'est la seule qui déploie autant d'effort pour maintenir son influence. Ces efforts sont aussi le signe que les locuteurs de cette langue, et ses promoteurs, craignent son recul et estiment qu'elle mérite d'être défendue.

Le français est souvent considéré comme la langue de la culture. Tout cours de français s'accompagne d'un voyage culturel dans le monde de la mode, de la gastronomie, des arts, de l'architecture et de la science. Apprendre le français, c'est aussi avoir accès en version originale aux textes des grands écrivains français comme Victor Hugo ou Marcel Proust et de poètes illustres comme Charles Baudelaire ou Jacques Prévert. C'est pourvoir aussi comprendre des acteurs comme Alain Delon ou Juliette Binoche... C'est enfin avoir le plaisir d'écouter et de chanter les chansons d'Édith Piaf. Le français est la langue des idéaux universalistes portés par les philosophes du siècle des « Lumières » qui ont contribué à faire rayonner l'idée des Droits de l'Homme dans le monde. Le français se parle souvent sur une scène de théâtre. Les professeurs montent des spectacles en français et font participer leurs élèves à des festivals de théâtre francophone. Apprendre le français peut aider à s'exprimer et à prendre confiance en soi devant les autres. Parler français contribue d'une façon importante à protéger la diversité linguistique dans le monde et à éviter la généralisation exclusive d'une seule langue dans un monde globalisé.

Nigar Mirzəyeva,
müəllim

FILOLOGIYA FAKÜLTƏSİNDƏ İMTAHAN PROSESİ

tindən aslıdır. Mən hal-hazırda 3-cü kursda təhsil alıram və indiyə kimi mənə dərs deyən bütün müəllimlərimdən tədrislə yanaşı, bir çox şeylər öyrənmişəm; əxlaq, insaniyyət, vicdan və s.

Bizim fakültəmiz mehriban müəllimləri və tərbiyəli tələbələrini ilə seçilir. Bu və bu kimi bir çox üstünlüklərlə hər zaman universitetdə Filologiya fakültəsi ön sırada olub. Qış imtahanlarının 2021-2022-ci il

Mən Əlizadə Əli Rauf oğlu 2019-cu ildə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Filologiya fakültəsinin Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyini ixtisasına qəbul olunmuşam. Mən düşünürəm ki, hər bir insanın həyatında ən yadda qalan anları olur, mənim üçün də bu zaman çərçivəsi tələbəlik həyatımdır. Çünki mən bu 3 il ərzində özümü formalaşdırma, biliklərimi təkmilləşdirə bildim. Tədris müddətlərində mənə ən böyük motivasiya müəllimlərim və tələbə yoldaşlarımdır. Əlbəttə, müəllimlərin rolu daha çoxdur. Çünki müəllim tələbə üçün əsas motivasiya mənbəyidir, tələbənin ruh yüksəkliyi, dərəcə olan marağı, tədqiqat meyili – hamısı müəllimin ona olan münasibə-

sessiyasında da bu həqiqət bir daha özünü büruzə verdi. Uzun müddət idi ki, universitet imtahanları yazılı formada təşkil olunur, bu da öz növbəsində tələbələr üçün müəyyən

çətinliklər yaradırdı. Hələ Filologiyada oxuyan və fikrinin ifadəsi, nətiqlik üçün çalışan tələbələr...

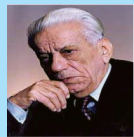
Yazılı imtahanlar, mənim fikrimcə, çox da düzgün qiymətləndirmə meyarı deyil. Çünki hər kəsin yazı qabiliyyəti bərabər səviyyədə olmur, eyni zamanda, qısa zaman ərzində biz fikirlərimizi istədiyimiz formada təqdim edə bilmirik. Onun üçün də mən düşünürəm ki, fikrin ən mükəmməl ifadə forması şifahi nitqdır. İmtahanların da şifahi olması tələbələr üçün daha əlverişli sayılır. Çünki tələbələr, hələ ki müəllimlik ixtisasında təhsil alanlar şifahi imtahana həm özlərini formalaşdırır – nitq qabiliyyətlərini düzəldir, həm də fikirlərini istədikləri forma-

da çatdırma bilirlər. Artıq bizim fakültəmizdə bu fürsət bir həqiqətə çevrilib. Fakültə rəhbərliyinin təşəbbüsü ilə 2021-2022-ci illərdə ADPU Filologiya fakültəsi imtahanları şifahi keçirməyə başladı. Bu təşəbbüsdən sonra ilk dəfə olaraq tələbələr imtahana hazırlaşarkən nitqlərini də düzəltməyə başladılar; mimika, jest, danışmaq bacarığı və s. üstün keyfiyyətlərini inkişaf etdirdilər. Eyni zamanda, tələbələrdə yeni imtahan növü daha böyük ruh yüksəkliyi yaratdı, çünki onlar öz fikirlərini boş kağızlara yox, müəllimlərə, professorlara – özlərini yetişdirən təhsil işçilərinə danışdılar. Müəllimlərin də imtahan prosesində fəalliyəti çox önəmli idi; gülürüz bir müəllim tələbə üçün həm motivasiya, həm də ruh yüksəkliyi yaradır.

Mənim bu semestr imtahanlarımda təəssüratlarım çox yüksək oldu. Bu səbəbdən də şifahi imtahanların tərəfdarıyam. İstəyim budur ki, bu imtahan növü bütün universitetdə həyata keçirilsin.

Əlizadə Əli
Filologiya,
AZD1902B

Mənim ana dilim mənim kimliyim,
Pasportum, özümə öz hakimliyim,

Məni həm babamla, həm də nəvəmlə,
Bağlayıb uzanan tarix bağımisan.

Bəxtiyar Vahabzadə

DİL – İNSAN HƏYATININ AYRILMAZ ÜNSÜRÜ

Hər bir insanın danışmağa, ünsiyyət qurmağa ehtiyacı vardır. Bu insan cisminin və ruhunun ən önəmli ehtiyaclarındandır. Nitq ən əlverişli ünsiyyət vasitəsi olduğundan insanlar hələ ibtidai icma quruluşu dövründə onun zəruriliyini anlamışlar. Məhz buna görə də hələ qədim zamanlarda – Üst Paleolit dövründə – səsli nitq yaranmışdır. Bu tarixi hadisə insanın danışmağa, ünsiyyət qurmağa olan tələbatının zəruriliyindən irəli gəlmişdir.

Psixoloqların araşdırmalarına əsasən, yetimxanada böyüyən uşaqların əksəriyyəti ya vaxtından tez ölür, ya da özlərini həddən artıq aqressiv aparırlar. XIX əsrin sonlarında dünyanın bir çox ölkələrində yetim evlərində çoxaldığı bir vaxtda bu hal özünü qabarıq şəkildə göstərməyə başlamışdı. Psixologiyada "ünsiyyətin lefisiti" deyərək bir anlayış mövcuddur. Buna əsasən insanlar başqaları ilə ünsiyyətdə az olduğu zaman onun həyatında çoxlu mənfi hallar müşahidə oluna bilər. Psixoloq L. S. Vıqotski deyirdi ki, ünsiyyət tələbatı uşağın inkişafının əsas qüvvəsidir. Eyni zamanda Karl Marks "Alman ideologiyası" əsərində qeyd edir ki, fərdin inkişafı onun ünsiyyətdə olduğu şəxslərin inkişafı ilə bağlıdır". Təsadüfi deyildir ki, insan şəxsiyyətinin formalaşmasının əsas bir hissəsi ünsiyyət vasitəsi ilə həyata keçir.

Gördüyümüz kimi ünsiyyət insan həyatının ayrılmaz hissəsidir. Ünsiyyətin ən əsas yollarından biri də danışmaqdır. Danışmaq insanın ünsiyyətə olan tələbatının ən əsas hissəsini təşkil edir. Çünki dil sosial hadisədir. Sözlərin əhəmiyyəti məhz insan danışığını ifadə etməsindədir.

Azərbaycan dilində işlənən "nitq" sözü ərəb sözü olan "nutq" sözündən götürülmüşdür ki, bu da "məntiq" sözü ilə eyni kökdəndir. Məntiq alimləri əsasən nitqi danışmaqla yox, insanı danışmağa vadar edən şeylərlə-əsasən də ağıl və idrak qüvvəsi ilə izah edirlər. Çünki danışmaq insanı düşünməyə vadar edir. Buna görə də Məntiqdə nitq 2 yerə bölünür: Zahiri nitq və batini nitq. Zahiri nitq deyərək danışmaq, batini nitq deyərək isə düşünmək nəzərdə tutulur. Bir sözlə məntiq elminə görə nitq, danışmaq mahiyyət etibarı ilə elm və məntiqdir. Məntiqsiz danışq nitq hesab olunmur, o sadəcə olaraq danışq üzvləri vasitəsi ilə səs çıxarmaqdır. Qurani-Kərimdə Saaffat surəsinin 92-ci ayəsində buyrulur: "Nə olub sizə siz danışmırsınız?" Bu ayədəki "danışmaq" feili də məhz düşünməyə, məntiqə, elmə işarədir. (Şeyx Müzəffər-Məntiq; Molla Hadis Səbzəvari-Şərhil mənzumə/məntiq; Şeyx Tusi-

Covhərul nəzid; İbn Sina-Məntiqə giriş; Nəsrəddin Tusi-Məntiq)

Bizə məlum olduğu kimi, Azərbaycan dilinin səs tərkibini öyrənən elm sahəsi fonetika. Fonetika yunan sözü olub səs haqqında elm mənasını ifadə edir. Lakin burada bütün səslər yox, sadəcə olaraq danışq səsləri nəzərdə tutulur. Danışq səsləri də birbaşa olaraq əqlə və məntiqə əsaslanır. Dildə qramatik qaydaların olmasını zəruri edən amil də məhz budur. Dahi Azərbaycan filoloqu Həsən Mirzəyev "Azərbaycan dilində fel" kitabında belə yazır: "Dil dedikdə biz iki şey anlayırıq. Bir ağızdakı ət parçasını, bir də insanlar arasındakı ünsiyyətin ən mühüm, ən ümdə, ən kamil vasitəsini başa düşürük". Dildə mövcud olan hər bir vahid ayrıca bir dilçilik şöbəsində araşdırılır, öyrənilir. Qrammatika dili bütün sahələri ilə araşdırılan elmdir. Dünyada məhz Qrammatika sayəsində dillərin doğru oxunub yazılması reallaşmışdır. Qrammatika ən qədim elmlərdən biridir. Qrammatikanı ilk dəfə e. ə. I əsrdə Yunan filosofu Aristotel sistemləşdirərək fənn halına gətirmişdir.

İnsan danışarkən öz beyninin məhsulunu, dünyagörüşünü ortaya qoyur. Hz. Əli (ə) buyurmuşdur ki, "insan dilinin altında gizlənmişdir. İnsanları tanımaq üçün onlarla danışmalısınız". Həsən Mirzəyev "Azərbaycan dilində fel" kitabında belə yazırdı: "Adamla danışmaya qədər onun dünyagörüşünü, savadını, qabiliyyətini müəyyən etmək olmur. Xalq arasında deyilən "insan bir xəzinədir, dil isə onun açarı" ifadəsi buna işarədir".

Rus alimi V. Belinski belə deyirdi: "Dili xalq yaradır, filoloqlar kəşf edir və sistemləşdirir, yazıcılar isə onun üzərində söz sənəti yaradırlar". Azərbaycan söz sənətinin ustası, dahi şair Nizami Gəncəvi söz haqqında belə deyir:

**"Sözlə kəşf eləyiblər hər qaydanı, hər yönü,
Həm təbiət mülkünü, həm şəriət möhrünü".**

Bəli, həyatda olan hər bir şey söz vasitəsi ilə kəşf olunmuşdur. Təkamül şəraiti və inkişaf prosesindən asılı olaraq dünyada sözlər müxtəlif dillərdə yaranıb və yaranmağa davam edir. Dünya xalqlarının dilləri altı – Altay, Ural, Hind-Avropa, Avrasiya, Qafqaz, Paleoasiya dil ailəsində birləşib. Heç kimin danışmadığı dillər isə ölü dillər qrupuna aid edilir. Beynəlxalq statistikaya görə, hazırda dünyada ən çox işlənən dil Çin dilidir. Bu dildə 1 milyard 80 milyondan çox adam danışır. Ümumilikdə isə dünyada ingilis dili (515 milyon), hind dili (500 milyon), ispan dili (425 milyon), rus dili (257 milyon), ərəb dili (256 milyon)

kimi geniş yayılmış dillər də vardır. (https://modern.az/az/news/3210) Bütün türk dillərində isə ümumilikdə 200 milyondan çox adamın danışdığı bildirilir. Azərbaycan dili də türk dilləri qrupuna daxildir. Belə ki, onun mənşəyi, təşəkkülü, qrammatik quruluşu və s. onu türk dilləri ailəsinin qolları və qrupları ilə daha yaxından bağlamağa imkan verir. Elə bunun nəticəsidir ki, Qara dəniz, Volqa, Ob, Yenisey, Lena çayları ətrafında, Qərbi və Şimali Sibirdə, Orta Asiya respublikalarında, Qafqaz dağları ətrafında, Türkiyə, İran, Bolqarıstan, Çin, Əfqanıstan, İraq və s. bu kimi bir çox yerlərdə yaşayan türk xalqlarının, demək olar ki, əksəriyyəti 50 milyondan artıq adamın ana dili olan Azərbaycan dilini asanlıqla başa düşür.

Azərbaycan dili tarixən dünya dilləri arasında öz xüsusiyyəti ilə fərqlənmişdir. Marlinski və Lermontov yazırdılar ki, "fransız dili ilə Avropanı dolaşmaq mümkün olduğu kimi, Azərbaycan dili ilə də Asiyayı başdan başa dolaşmaq olar". Avropada fransız dilini bilmək zəruri olduğu kimi, Qafqazda da, Azərbaycan dilini bilmək zəruridir. Ü. Hacıbəyov isə belə deyirdi: "Bizim Azərbaycan lisanımız Avropa üləma və filosoflarının rəyinə nəzərən ən vəsi və kamil bir dildir ki, onun vasitəsilə insan ən ali fikirlərini və ən dəqiq hisslərini bəyana qadirdir. Belə bir zəngin lisanın sahibi olub da ondan istifadə etməməyin özü böyük bir bədbəxtlikdir".

Ensiklopedik məlumatlara görə, Azərbaycan dilinin təşəkkülündə eramızın 1-ci minilliyində Azərbaycan ərazisində məskunlaşmış hun, bulqar, Xəzər, on oğuz, basil, peçeneq və s. türkdilli tayfalar iştirak etmişlər. Həmçinin bu dilin inkişafı Azərbaycan ərazisində yaranmış dövlətlər və onların hökmdarlarının apardığı islahatlarla bilavasitə inkişaf etmişdir. Həmçinin dahi Azərbaycan şair və mütəfəkkirlərinin- Ş. İ. Həsənoğlu, İ. Nəsimi, Ş. İ. Xətai, A. Bakıxanov, M. F. Axundov, M. Ə. Sabir, C. Məmmədquluzadə, M. Şəhriyar – bu dildə çoxlu söz əsərləri yaratmaları Azərbaycan dilinin poetik təkamülündə çox önəmli rol oynamışdır. Həmçinin Heydər Əliyev və onun yolunun ən layiqli təmsilçisi İlham Əliyevin bu istiqamətdə görmüş olduqları işlər Müasir Azərbaycan dilinin bu qədər inkişaf etməsinə və dünyanın aparıcı dilləri sırasına daxil olmasına təkan vermişdir.

**Raman İsmayılov
ADPU Filologiya İND2010B**

ANA DİLİM

Həyatda bəzən qarşımıza elə mövzular çıxır ki, insanın qəlbindən min rəngdə, min ahəngdə sözlər keçsə də, dili tutulur, boğazı düyünlənir. Bu, həmin mövzunun çətinliyinə görə olmur çox vaxt. Bu, o məsələnin əzizliyinə dəlalət edir. Bu, həmin məsələnin qəlbimizim sarı siminə toxunmağına işarə verir. İstəsəniz mən sizlər üçün bu məsələlərdən bir neçəsini deyim. Bir vətəndaşın həyatda ona canından əziz olan üç şey var. Vətəni, anası, dili... Yəni qəlbinin ən isti yerində qoruduğu Ana dili. Vətənin isti qoynunda uşaq vaxtı o tərəfə, bu tərəfə qa-

çarkən anasının ona "Oğlum, gəl artıq hava qaralır" dediği dil. Komandirin səngərdə duran ürəyimizin paraları olan əsgərlərimizə səsləndiyi dil. Dil açan körpənin ilk "ana" dediği dil. Əgər mən bu mövzudan danışmağa başlasam, əlbət ki, öncəliklə bu birləşmənin əvvəlində duran Ana sözündən danışaram, şübhəsiz. Yəqin ki, istisnasız hər birimizə anamız qədər yaxın olan, əziz olan biri tapılmaz. Əlbəttə, bir o qədər də bizi qoruyan. Həm də təsadüfi deyil ki, həm hər birimizin can dediği "Vətən" sözünün həm də qəlbində doğmam deyərək yer etdiyi "Doğma dilim" birləşməsinin əvvəlində gəlir bu müqəddəs, əziz ad. Bir düşünün, öz dilimiz, ana dilimiz var. Doğma

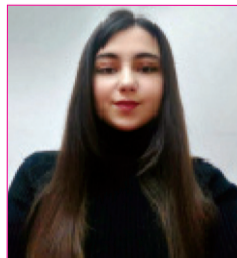
dilimiz var. Əzizdən də əziz, doğmadan da doğma. Şanslı deyilikmi? Heç kimin əsarətində deyilik. Heç kəs bizə bu dildə danışmısan deyərək əmr edə bilmir. Bu dil bizim, hər bir azərbaycanlının bir-birinə nəsiləndən nəsle hədiyyə etdiyi, əmanət verdiyi bir nemətdir. Dahi şair Bəxtiyar Vahabzadənin şeirindən bir parça bu fikri yüz cümləyə bərabər şəkildə izah edir: "Bu dil bizim ruhumuz, eşqimiz, canımızdır, Bu dil bir-birimizlə əhdi-peymanımızdır." Necə də öz fikrini gözəl, özəl, hər kəsin ürəyindən keçən şəkildə ifadə etmiş. Ümumiyyətlə, Vətən, Ana dili mövzuları mənim ürəyimdə daimi yer etmiş, hər söhbəti açılarda qəlbimin bir quştək çırpındığını hiss et-

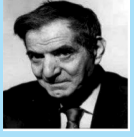
diyim mövzulardır. Bu dil mənim ruhumun təcəssümüdür. Bu dil mənim hər tərəfdə varlığını "mən" adıyla ortaya qoyduğum dildir. Biz ana dilimizə sonsuzadək sadıq. Heç zaman nə bu dildən vaz keçər, nə də unudulmasına imkan verərik. Şair Şəhriyar demişkən:

Türkün dili tək sevgili istəkli dil olmaz.

Başqa dilə qatsan bu əsil dil əsil olmaz.

**Leyla
Şahməmmədli
Filologiya
fakültəsi
İND2111B**

**“Türkün dili tək sevgili istəklil dil olmaz,
Özgə dilə qatsan, bu əsil dil əsil olmaz.”
Şəhriyar**

İMTAHAN

– Müəllim, bizə öz universitet həyatınızdan danışa bilərsinizmi?
– Müəllim, sizin universitet illəriniz necə keçib?

– Müəllim, sizin də örnek götürdüyünüz müəllim olubmu?
Şagirdlərimin hər biri suallar verməkdə davam edirdilər. Təbii ki, hər birinə cavab verəcəkdim, ancaq o sualların içərisində bir sual çox diqqətimi cəlb etdi. Sizin də özünüze örnək götürdüyünüz müəllim olubmu? Bu sualın etrafında danışmağa başladım:

“İkinci kursun birinci semestri idi. Universitetə ilk dəfə idi gedirdim, bəli, düzgün eşidirsiz, birinci səfər. Biz birinci kursda Teams proqramı vasitəsi ilə dərslərimizi keçmişdik. Təbii ki, eyanı dərslə onlayn dərslər arasında çox fərq var. Düzdür, onlayn dərslərdə də müəllimlərin xasiyyətini bilmək olur. Amma eyanı tədris tamam fərqlidir. O həftə ilk həftəm idi, universitetdə. Bina ilə hələ yavaş-yavaş tanış olurdum, sanki birinci kurs idik. Bu həftə ərzində yeni

dərslər və eyni zamanda yeni müəllimlərlə tanış olmuşduq. Bununla bərabər keçən ildən qoşulduğumuz “Meh” ədəbi dərməyində də çox gözəl tədbirlər həyata keçirirdik. Hər bir müəllimin özünəməxsus dərslər keçmək metodu vardı. Universitet həyatımın döndürücü günü idi, bir başqa yeni müəllimlə daha tanış olacağdıq. Zəng vurulandan dərhal sonra müəllim əlinde proyektor sinfə daxil oldu. O proyektoru düzəldərək, əvvəlcə patoka göz yetirdi, daha sonra dərslər keçməyə başladı. Düzdür desəm, ilk öncə müəllimdən bir az qorxub çəkinmişdik, çox ciddi biri kimi görənirdi. Amma dərslərdən 10 dəqiqə keçmişdi ki, bu fikirlərimin tamamilə yanlış olduğunu fərqlənirdim. Elə bir metodla dərslər keçirdi ki, bu müəllimin mühazirələrinin heç bir zaman bitməməsinə arzulayırdım. 80 dəqiqə doğrudanmı bu qədər tez keçir? Düzdür, bütün dərslərimə məsuliyyətlə yanaşırdım, hər birin yaxşı oxuyurdum, ancaq bu fənn bu müəllim. Bəli, uşaqlar, bu çox doğru fikirdi ki, ən çətin dərslər də olsa mükəmməl bir müəllimin varsa, inan ki, o dərslər sizin üçün dünyanın ən möhtəşəm dərsləridir. Zaman keçirdi, artıq imtahanlara çox az vaxt qalmışdı, dekabr ayının ortalarından etibarən ixtisas imta-

hanlarımızın şifahi, qeyri-ixtisas imtahanlarının isə yazılı olacağını öyrəndik, hər bir tələbə kimi biz də çox həyəcan keçirirdik. Həm ailədən ötrü darıxmaq, həm imtahanların qorxusu bizi çox yorurdu. Amma müəllimlərimiz bizə psixoloji cəhətdən çox böyük dəstək olurdular. Və budur artıq birinci imtahan günü idi, çox həyəcanlı şəkildə imtahana daxil olduq. Axı bu bizim həm də canlı şəkildə verəcəyimiz ilk imtahan idi. Amma imtahanın gedişi bizim həyəcanımızın müəllimlərlə demişdən, əsaslıq olduğunu qənaətinə gəlirdik. O müəllimin imtahanında əla qiymətlərlə keçdim. Nədənə universitet həyatı dedikdə, ikinci kurs və o müəllim yadıma düşür. Hə baxın belə.”

– Müəllim, bəs o müəllim kimdir?
– Bəs o müəllimin adı?
Yaxşı, uşaqlar, o müəllimin adın sizə səbəb deyəcəm axı səhər 21 fevraldır

– Bəli, bəli, müəllim, səhər Beynəlxalq Ana Dili Günüdür.
– Unutmamışıq, müəllim.
Aferin, mənim şagirdlərimə. Səhəri gün uşaqlardan daha tez sinfə gəldim və öz müəllim kimi proyektor gətirdim uşaqlara dərsləri maraqlı keçmək üçün əlimdən gələni etdim. İlk

öncə, şagirdlərimə Ana dili haqqında məlumat verməyə başladım.

“Əziz şagirdlərim, ana dili hər bir millətin maddi və mənəvi irsini qoruyan və inkişaf etdirən ən mühüm və ən güclü vasitədir. Ana dili insanın dünyagörüşünün zənginləşməsinə, mükəmməl səviyyədə təhsil almağına mühüm təsir göstərir.”

Daha sonra dərslər debata üsulu ilə davam etdirdim. Dərslərdən sonra şagirdlərə verdiyim sözü tutdum. Mən deməmişdən onlar mənəndən soruşmağa başladılar.

– Müəllim, müəlliminizin adı nə idi?
– Müəllim, o müəllim kim idi?
Şagirdlərə üzümü tutdum və gülümsəyə-rək.

– Soltan müəllim,
Soltan Hüseynoğlu...

Elnarə Rəhimova
Filologiya
fakültəsi AZD2002B

İMTAHANA HAZIRLIQ PROSESİNDƏ YANLIŞ PSIXOLOJİ YANAŞMALAR

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində qış imtahan sessiyası artıq uğurla başa vuruldu. Mən bu imtahan sessiyası başlanmadan əvvəl tələbələr üzərində bir sıra eksperimentlər apardım. Bu məqaləmdə isə öz araşdırmalarımla nəticəsində əldə etdiyim konsepsiyaları təqdim edirəm.

İmtahan prosesi birbaşa olaraq insan vücudunda müəyyən qədər bioloji, epidemoloji və psixoloji rol oynayır. İmtahan prosesi əslində insan-insan münasibətinin, yeni ki insanın özü ilə davranışının bir müstəvidə təzahür edən nəticəsidir. Belə ki, fəlsəfədə əsas 2 aləm vardır: biri üfüqdür, yəni ətraf mühit. İkincisi isə nəfis-insanın daxili aləmi və ya epidemoloji dünyası. Ədəbiyyatçılar adətə buna insanın öz aləmi, öz dünyası deyirlər. Buna görə də insan əvvəlcə istənilən situasiyada özü ilə davranış qaydalarını bilməlidir. Bu məsələdə ortaya çıxan ilk nüans isə psixologiyada “əvvəlcədən yanaşma” adlanan məsələdir.

Sual: Əvvəlcədən yanaşma necə olmalıdır və gedişat necə aparılmalıdır?

Bildiyimiz kimi imtahan prosesində ilk mərhələ imtahana hazırlıq mərhələsidir. Bir çoxları məhz bu yerdə stressə qapılır, aqressivləşir, tənbelləşir və gətdikcə ruhunda böyük mənəvi sıxıntılar hiss etməyə başlayır. Gəlin, əvvəlcə problemin kökünə baxaq görək ki, nəyə görə imtahana hazırlaşanda gərginləşir və həyəcanlanır? Bizə yorğun düşürən və bu qədər tənbelləşdirən amillər nədir?

Psixologiyada sıxıntılar əsas etibarə ilə 2 qrupa bölünür:

- 1) İdeoloji-əqli amillərin düzgün qurulmasından
- 2) Praktiki proseslərin yerinə yetirilməməsindən

İndi ayrıca bu prosesləri gözəldən keçirək.

Bunu unutmayın ki, həyatınızda başınıza gələn yaxşı və pis amillər sizin düşüncələrinizin məhsuludur. Yaxşı və pis nə əldə etmişinizə, şübhəsiz ki, bunu özünüze borclusunuz. Hər şeyin sizin seçiminiz nəticəsində yaranır. Fəlsəfədə iradə azadlığı və seçim məsələsi kimi xarakterizə olunan bu proses insanın həyat feilinin tamamını təşkil edir. Əslində siz hər şeyi düşüncənizlə nizamlaya və həll edə bilərsiniz. Həyatınızda baş verən bütün sıxıntıları sizə sadəcə olaraq düşüncələriniz nəticəsində formalaşdırır. Ortada əslində bir problem situasiya olmadığı təqdirdə siz nəse olduğunu düşünürsünüz.

İmtahana qədər olan mərhələdə siz əvvəlcə problemi olmayan bir şeyi özünüze problem olaraq təqdim edirsiniz. Gəlin, problem və tövsiyələri nəzərdən keçirək:

1) Düşüncələrinizi adiylə alırsınız. Bunu etməyin! Belə ki, hər düşüncə sizi həyatda formalaşdırır. Sizə ən sadə görünən bir məsələ əslində sizin az sonrakı həyatınızı tənzimləyəcəkdir. Belə ki, gizli şüurunuz bilavasitə sizin açıq-aşkar şüurunuzla daim təmasdadır. Öz düşüncə və qərarlarınızın kökünü axtarın. Ən dərinde bunu nəyə görə etdiyinizi bilmədiyiniz bir proseslə qarşılaşacaqsınız. Baxın o sizin təhtəşüurunuzdur (gizli şüur). Sizi həyatda şəxsiyyət olaraq formalaşdıran ən əsas proses məhz odur. Özünüze ehtiyatlı davranın. Bilmədən təhtəşüurunuzu zədələyib bilərsiniz. Həyatda özünüzu kim olaraq görürsünüzsə, siz həmin şəxssiniz!

Özünüzu gizli şüurunuzla mənfi olaraq təqdim etməyin. Bu ifadələri nəinki deməyin, hətta beyninizdən belə keçirməyin:

– Bacarmaram, mənlilik deyil, çox çətindir, mümkün deyil, mənə o bacarıq yoxdur, mən zəifəm və s.

Bunu bir mənalı olaraq qəbul edin ki, siz “mən bacarmaram” dediyiniz zaman həqiqətən

tən bacarıqsız olduğunuz üçün yox, özünüze bu qədər dəyər verdiyiniz üçün deməmiş olursunuz. Bacarmazsınız deyər onu demirsiniz, siz sizin öz fantaziyanızdır, siz “bacarmaram” dediyiniz üçün məhz bacarmayacaqsınız. Sonra da deyirsiniz ki, “deməmişdim de bu mənlilik deyil”. Bunu istisnasız olaraq qəbul edin ki, sizin bu həyatda bacarmayacağınız heç bir şey ola bilməz!

Baxın, gizli şüur sizin həyatınızı, siz də gizli şüurunuzu idarə edirsiniz. Siz gizli şüura “bacarmaram” dedikdə o da sizi bu istiqamətdə yönləndirir.

2) Siz yoxuluğa üzülürsünüz. Bunu əsla etməyin! Əslində məsələnin mahiyyətinə baxanda siz olmayan bir şeyə görə dərd etdiyinizi görəcəksiniz. İmtahan nə vaxtdır? Məsələn, ən az 1 həftə qalib. Hal-hazırda imtahana varmı? Yoxdur! Siz gələcəkdə yaşadığınızın fərqləndirirsinizmi? İmtahan hələ yoxdur, və siz də olmayan bir şeyi dərd edirsiniz. Nəyə görə dərd çəkmələr? Keçmişə görə... dərslərimi zəif oxumuşam, bu fənni yaxşı bilmirəm və s. Baxın bu da keçmişdir. Bu zaman da keçmişdə yaşamış olursunuz. Axı nəyə görə bu gündə həqiqətə yaşamağı deyil de, keçmiş və gələcəkdə olan illüziya və yoxluqlarda yaşayırırsınız?! Səhər hələ yoxdur. Siz niyə bu gün səhərlə doldurursunuz?! Baxın sizin zamanınızı alan da məhz budur. Gün ərzində düşündüyünüz şeylərə bir baxın, görün nə qədər bu gün ilə bağlıdır? Dərslərinizin hər biri ya gələcək, ya da keçmişlə bağlıdır. Bu gündə yaşamağı bacarmazsınız, bu gün səhər yaşamaq məcburiyyətində qalacaqsınız!

3) Məqsədə yox, yola baxırsınız. Başınızı əyib yeriməyin! Sizə həyatda daim problem yaradan məsələ budur. Siz əsas məqsədə baxmırsınız, nədənə, sizi o məqsədə aparacaq olan vasitələrə baxırsınız. Bir yerə getmək istəyirsinizsə, siz getdiyiniz yerə baxın

və ona uyğun olaraq gedəcəyiniz vasitəni seçin. Amma siz maşına baxaraq “mən müləq bu maşınla getməliyəm” deyirsiniz. O maşın olmadığı zaman isə həyəcdən düşürsünüz. Belə ki, siz imtahana hazırlaşarkən “100 bal ala bilməyəcəm, ona görə ki, müəllim sərt xarakterə malikdir, qarşısında özümü itirəcəyəm” deyərək sadəcə vasitəyə baxmış olursunuz. Unversitetdə məqsədinizi diqqətlə nəzərdən keçirin. Görün siz buraya gəlməkdə səbəbiniz tam olaraq nədir?

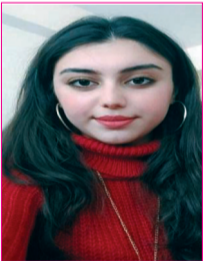
Əgər hədəfiniz sadəcə 100 bal almaqdırsa, siz çox böyük bir əks aksioloji bir situasiyanın içərisindəsiniz deməkdir. Bayaq dediyim kimi özünüzu kiçik görürsünüz. Buna görə də hədəf və məqsədlərinizi kiçik seçirsiniz. Unutmayın ki, siz bura təkcə 100 bal almaq üçün gəlməmişiniz, 99 da olsa, bu sizi əsas hədəfdən yayındırır. Bunu unutmayın ki, həyatın istisnasız qanunu budur ki, əziyyətinizin nəticəsini müləq şəkildə görəcəksiniz!

4) Məsələnin təqdim edilməsindəki başqa növ illüziya:

Siz “imtahana çətin olacaq” deyərək əslində imtahana böyütmürsünüz, özünüzu kiçildirirsiniz. Kiçik problemləri bilərək o qədər böyütməyin ki, sonra ona gücünüz çatmasın! Özünüzu hər nədən güclü görəniz, həqiqətən də, ona qalib gələ bilərsiniz deməkdir.

Əziz tələbələr! Biz Azərbaycan gəncləriyik. Heç bir şey bizim gücümüzə daha güclü ola bilməz!

Adilə Məmmədli
İbtidai təhsil
fakültəsi 2009

MİRAS QALAN XƏZİNƏMİZ

Bir xalqın formalaşmasında dil birliyinin olması çox önəmlidir. Ana dili insanı vətəinə bağlayan amil, xalqın varlığının mənəvi pasportudur. Əsrlər boyu dilimizin inkişaf etməsinə əngəl olan amillər olub. Tarix boyu dilimiz farsların, ərəblərin, monqolların, rusların basqılarına məruz qalıb. Dilimizə yad olan sözlər daxil oldu lüğətimizə. Lakin buna baxmayaraq kimliyimizi qoruyub saxlaya bilmişik. Hətta ədəbiyyatımızın görkəmli nümayəndələrindən Nizami Gəncəvi, Əfzələddin Xəqani Şirvani, Qətran Təbrizi, Məhsəti Gəncəvi belə əsərlərini fars dilində qələmə alsalar belə öz milli kimliyini unutmamışlar. Orta əsr ədəbiyyatının nümunəyəndələrindən İzzəddin Həsənoğlu “Apardı könlümü” qəzəli əsəri ilə dilimizin üstündən qaraləkələri aparmış oldu. Füzulinin anadilli əsərləri ilə ədəbiyyatımızda canlanma müşahidə olundu. Azərbaycan Səfəvilər dövlətinin banisi Şah İsmayıl Xətəinin

anadilli poeziyamızda müstəsna rolu var. Şah İsmayıl Xətəinin diplomatik əlaqələr zamanı öz ana dilimizdən istifadəsi bir daha sübut etdi ki, dilimizin qorunub saxlanması tarixi, siyasi əhəmiyyət kəsb edir. Təsədüfi deyildir ki, Şah İsmayıl Xətəi 3 əsas miras qoyduğu miraslardan biri də öz doğma ana dilimizdi. Azərbaycanın Rusiya imperiyasının tərkibinə qatılması ilə dilimizə rus dilli, avropa mənşəli sözlər daxil olmağa başladı. Təhsil alan gənclər rus dilində danışmağa başladı. Gətdikcə ziyahlarımız öz ana dillərini, milli kimliklərini unutmağa başlayırdılar. Lakin Cəlil Məmmədquluzadənin “Sizi deyib gəlmişəm” adlı məqaləsində vətəni və dili millətin varlığı hesab etmişdir. Dilimiz nədir? sualı yatmış milləti qəflət yuxusundan oyandımağa sövq etdi. XX əsrin əvvəllərində xalqın milli şüuru, dilinin qorunması ideologiyaları yayılmağa başladı. 1918 – ci il Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin

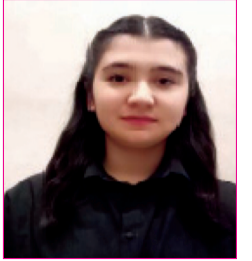
yanarması dilimizin azadlığa çıxmasına bir təkan oldu. 1918-ci il 27 iyun tarixində imzalanmış qanun dilimizin inkişafı üçün atılmış addımlardan biri idi. Təəssüf ki, 1920- ci il 28 aprel tarixindən sonra xalqımız kimi dilimiz də rusların hakimiyyəti altına düşdü. Məktəblərdə doğma dilimizdən çox rus dilinin keçirilməsi doğma dilimizi daha da yadlaşdırırmışdı. Elmi məqalələrin dilimizdən kənar dildə yazılması elmi mətnləri bu dil üçün əlçatmaz elədi. Artıq ölkənin dövlət orqanlarında öz dilimiz yaddan çıxmışdı. Bu dildə danışanlara kəmsavad gözü ilə baxılırdı. Bəxtiyar Vahabzadənin “Ana dili” adlı şeirində deyildiyi kimi

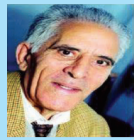
“Ey öz dilində danışmağı ar bilən fəsonlu ədəbazar,
Ruhunuzu oxşamır qoşmalar, telli sazlar?!”

1990-cı il 20 Yanvar hadisələrində xalqımızın qəhrəman övladlarının dilindən öz doğma dilimizdə “Azadlıq” deyərək səslənmələri ilə təkcə siyasi, ictimai azadlıqlarını deyil, dilimizin azadlığını

da tələb edirdilər. Ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan sonra artıq öz doğma dilimiz – ana dilimiz müstəqillik qazandı. Artıq hökumət orqanlarında, tədris orqanlarında Azərbaycan dili əsas dil kimi qəbul olundu. 2020-ci il Qarabağ müharibəsindən xalqımızın dəmir yumruq altında birləşərək öz dilimizdə “Qarabağ bizimdir, Qarabağ Azərbaycandır” söyləndi. Bu dil şəhid olarkən “Vətən sağ olsun” deyən əsgərlərin, dil açanda ilk dəfə öz dilində ana söyləyənlərin, tarixin hər üzünü görüb kimliyini, varlığını xüsusən də dilini unutmayanlarıdır. Biz də öz dilimizi düzgün olaraq, olduğu kimi gözəlliyi ilə gələcək nəsillərə ötürərək əsrlər boyu bizə miras qalan dilimizi əbədləşdirməliyik!!!

Fatimə Sadıqova
Tarix və Coğrafiya
fakültəsi Tar 2001/b

“Hər millətin ana dili dodağında gülməlidir.”

Məmməd Araz

"ANA DİLİM"

Nöqtəsin söz qoydusa olmaz
qoyaq vergül dilə, Heç bi göyçək
gül yetişməz güllü büstan gül dilə.

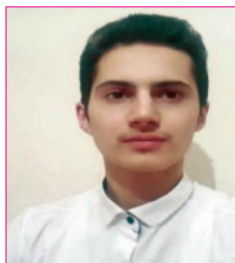
Yer üzün təsvir, tərənnüm etməyə
qadir sözü; Öz dilimdir, ol
Füzuli söyləmiş bülbül dilə.

Ta əzəldən bəllidir
əcdadlarımızdan bizə,
Onçün heç bir dilsiz, heç söz
eyləməz müşkül dilə.

Həm Anam tək doğmadır Həqdən
mübarəkdir dilim, Sanmasınlar dil
pozanlar çəkmək asan tül dilə.

Neymətin hər hikmətin dil
öyrədir Sadiqə Mərd oğullar
söyləməzlər heç zaman yüngül dilə.

Sadiq
İsmayılov
İlahiyyat
institutu
2103B

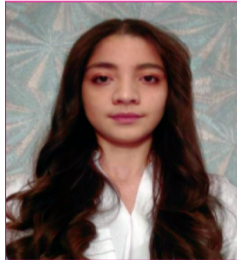
ANA DİLİM

Vətənim ki Anadır,
Dilim ana dilimdir!
Dünya məndən yanadır,
Dilim ana dilimdir!

Qurbanam hər daşına,
Sözünə, yaddaşına,
Tac edərəm başına,
Dilim ana dilimdir!

Su kimi tərtemizdir,
Qədim tariximizdir,
Hər kəsə çox əzizdir,
Dilim ana dilimdir!

İşlədirəm bu sözü:
Gəlsə namərdin özü,
Dağ kimi bassa közü,
Dilim ana dilimdir!

Ayişə Xasməmmədova
Filologiya fakültəsi AZD2104B

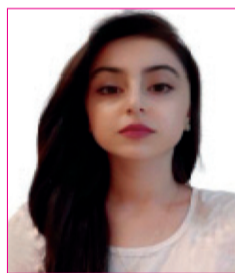
DİL HAQQINDA MARAQLI FAKTLAR

- Amerikanın yerli zuni qəbiləsinin dili yapon dilinə bənzəyir. Aparılan araşdırmalar yaponlar ilə zuni qəbiləsi arasında bioloji bənzərliklərin olduğunu da ortaya çıxarıb.
- İspaniya ilə Fransa arasındakı dağlıq ərazilərdə danışılan bask dili, bizə məlum olan hər hansı bir dil qrupu ilə əlaqəsi olmayan yeganə Avropa dilidir.
- Papua Yeni Qvineyadakı "Rotokas" dilinin əlifbasında sadəcə 11 hərf mövcuddur. Bu dünyadakı ən kiçik əlifbadır.
- 11 rəsmi dilə malik olan Cənubi Afrika Respublikası başqa ölkələrdən daha çox rəsmi dilə sahibdir.
- Roma papası rəsmi Twitter hesabından 9 dildə tweet atır. İspanca hesabı ən çox izləyici sayına malikdir.
- 2454 fərqli dilə çevrilməklə ən çox dilə çevrilmiş kitab "İncil"dır.
- Ən çox tərcümə olunan ikinci kitab isə "Pinokkiyo"dur.
- Müqəddəs "Qurani-Kərim"i Azərbaycan türkcəsinə Azərbaycan Ağqoyunlu hökmdarı Uzun Həsən tərcümə etmişdir.
- Dağıstanın Çarodin rayonunun Arçin kəndində məişət dili kimi istifadə olunan arçin dilində hər bir feilin təqribən 1.5 milyon fərqli təsnifi var. Arçin dilində 970 nəfər danışır.
- İspaniyanın Kanar adaları arxipelaqına aid La Gomera adasında istifadə olunan silbo dili sadəcə fitdən ibarətdir.

- Türkiyənin Giresun ilinin Kuşköy ərazisində quş dili, fitlə xəbərleşmə hal-hazırda da mövcuddur.
- Dünyada təxminən 7000 dildə danışılır.
- Dünya dillərinin 2400-ü yox olmaq təhlükəsi ilə qarşı-qarşıyadır.
- Dünyada hər 14 gündə bir, bir dil yox olur.
- Dünyada danışılan dillərdən 840-ı (hardasa 7-də biri) sadəcə "bir" ölkədə istifadə edilir- Papua Yeni Qvineya.
- Afrikada bikia dilində 1, Rusiyada kerek dilində cəmi 2 nəfər danışır.
- "O" səsi fransızcadada 13 fərqli şəkildə hecalanır.
- Hollandiya yerlilərinin dili olan frisian, ingiliscə danışanların öyrənə biləcəyi ən asan dil hesab olunur.
- Ölkəmizdəki məktəbəqədər müəssisələrdən 1451-də təlim Azərbaycan, 11-də rus, 6-da gürcü, 225-də Azərbaycan-rus, 2-də Azərbaycan-gürcü dillərində aparılır.
- Uelsdən başqa vall dilində danışılan yeganə ölkə Argentinadır. Bunun səbəbi təqribən 200 il öncə uelsli miqrantların Pataqoniyaya köçməsidir.
- Dünyada ən böyük əlifba 74 hərfdən ibarət Kimer (Kamboca) əlifbasıdır
- Əkiz uşaqların öz aralarında yaratdıqları və sadəcə onların başa düşdükleri gizli dilə kriptofaziya deyilir.

- İnsanlar başqa dildə aksentlə danışdıqları kimi işarə dilində də aksent var.
- Çin dilində (Mandarin/Kanton) 50 min işarə mövcuddur. Bir qəzeti oxumaq üçün bu işarələrdən təqribən 2 minini bilmək lazımdır.
- UNESCO-ya görə Rusiyada 15 dil yox olub.
- Dillərin 96 faizi dünya əhalisinin yalnız 4 faizi tərəfindən istifadə olunur
- "Üzülərin hakimi" filimində 12 xəyali dildən istifadə edilib.
- ABŞ-ın rəsmi dili yoxdur. Amma parlament və rəsmi yazışmalarda ingilis dilindən istifadə olunur, bu ölkədə ikinci ən çox danışılan dil isə ispan dilidir.
- Vatikanda rəsmi dil "ölü" sayılan latın dilidir.
- Dünyada 41806 müxtəlif dialekt mövcuddur.
- Filippində 1000-dən çox regional dialekt və 2 rəsmi dil var.
- İngilis dilində ən uzun söz kimyevi birləşmənin adıdır. Bu söz 1916 hərfdən ibarətdir.

Aysun Cavadova
Kimya-Biologiya
fakültəsi B-2005

MEH ƏDƏBİ DƏRNƏYİNİN İDARƏ HEYƏTİNİN AKTİV ÜZVLƏRİ TƏLTİF OLUNUB

2 fevral "Gənclər Günü" münasibəti ilə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti rəhbərliyi tərəfindən Meh Ədəbi Dərnəyi idarə heyətinin 5 ən aktiv üzvü təltif olunub. Açıılış nitqi ilə çıxış edən Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Sosial və humanitar məsələlər üzrə prorektoru, professor Fikrət Rzayev bu gözəl gün münasibəti ilə və aktiv fəaliyyətləri nəticəsində əldə etdikləri uğurlara görə gəncləri təbrik etmiş və Azərbaycan Respublikasında gənclər siyasətinin çox böyük əhəmiyyət daşımasından söz açmışdır. ADPU-nun elm və innovasiyalar üzrə prorektoru, professor

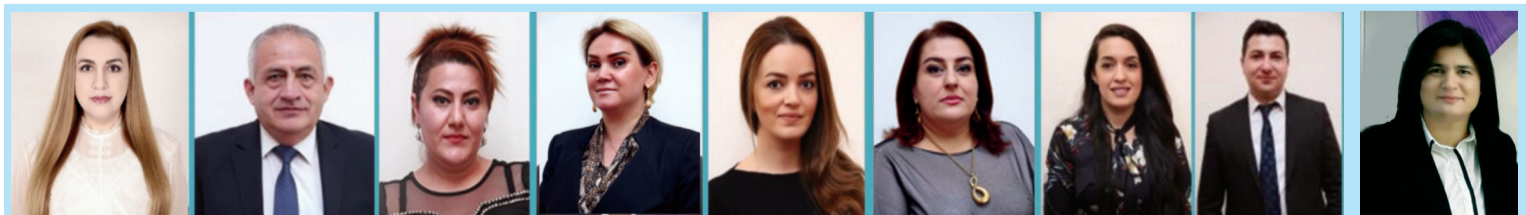

Asəf Zamanov bu günün xüsusi əhəmiyyəti və gənclərin həyatında önəmli rolu barəsində danışaraq öz növbəsində uğurlar arzu etmişdir. Daha sonra Tələbələrle iş və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin müdiri Turan Kərimli ADPU-da gənclər üçün yaradılmış xüsusi imkanlardan söz açmış və tələbələrin təklifləri dinlənmişdir. Təltif etmədə Meh Ədəbi Dərnəyinin rəhbəri Raman İsmayılov, rəhbərin I müavini Aysun Cavadova, rəhbərin II müavini Günay Bayramova, Ü.N.K sədri Əli Əlizadə və Mətbuat katibi Əhmədağa Babaşov fəxri fərmanla təltif ediliblər.

Redaksiya heyəti

Baş redaktor
Mahirə Hüseynova

Baş redaktorun
müavini
Mələhat Babayeva

Mahmud
Allahmanlı

İradə
Kərimova

Könül
Səmədova

Günay
Aliyeva

Sevinc
Sadıqova

Aysel
Quliyeva

İlkin
Əsgər

Aynurə
Əliyeva

Hörmətli oxucular! Arzu və təkliflərinizi filologiya@gmail.com elektron poçt ünvanına göndərə bilərsiniz.

Təsisçi: ADPU,
Filologiya fakültəsi

Buraxılışa məsul:
Günay Aliyeva

Ünvan: Bakı şəhəri,
Ü.Hacıbəyov küç. 68

filologiya@gmail.com
Tel.: (012)5984356

"Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunmuşdur.
Tiraj 500. Sifariş 2352.